

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКУ**

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента Єфремова Богдана Миколайовича

групи БС-81-9а

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Б. М. Єфремов

(підпис)

Керівник доцент, к.е.н.

_____
(підпис)

О. М. Пахненко

Суми 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

_____ Лариса ГРИЦЕНКО

(підпис)

«02» травня 2022 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Студент групи БС-81-9а інституту (центру) ННІ БіЕМ
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Єфремов Богдан Миколайович

Тема роботи: Кредитний портфель банку.

Затверджено наказом по СумДУ № 0430-VI від «10» червня 2022 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «20» червня 2022 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності АБ «УКРГАЗБАНК», статистичні дані Національного банку України.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

- дослідити сутність поняття «кредитний портфель банку» з огляду на наявні підходи, та сформулювати на цій основі авторське визначення цього поняття;
- визначити функції кредитної політики банку та її види;
- систематизувати фактори, що впливають на формування кредитного портфеля банку;
- дослідити науково-методичне забезпечення формування кредитного портфеля банку;
- здійснити аналіз кредитного портфеля та особливості кредитної політики АБ «УКРГАЗБАНК»;
- розробити методичний підхід до вдосконалення формування кредитного портфеля банку.

Дата видачі завдання: «02» травня 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____
(підпис)

О.М. Пахненко

Завдання прийнято до виконання «02» травня 2022 р. _____ Б.М. Єфремов

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи бакалавра
на тему: Кредитний портфель банку
Єфремова Богдана Миколайовича

Актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена необхідністю постійного забезпечення оптимального рівня кредитного ризику при досягненні цільових показників прибутковості кредитних операцій в умовах VUCA-середовища – формування якісного кредитного портфеля.

Мета кваліфікаційної роботи – визначення науково-методичних підходів та практичних рекомендацій, реалізація яких забезпечить підвищення ефективності формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК»

Об'єкт дослідження – кредитний портфель банку.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних положень щодо формування кредитного портфеля банку.

Основний результат роботи полягає у визначенні концептуальних підходів до побудови та вдосконалення організаційно-економічного механізму формування кредитного портфеля банку в умовах VUCA-середовища. Це дало можливість сформулювати пропозиції практичного характеру для адаптації стратегії та тактики кредитної діяльності на основі запровадження параметричного, індикативного та функціонального модулів механізму формування кредитного портфеля банку.

Ключові слова: банк, кредитний портфель банку, кредитна політика банку, кредитний ризик банку, загрози формування кредитного портфеля банку.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 60 сторінках, з яких список використаних джерел із 62 найменувань. Робота містить 4 таблиці, 19 рисунків, а також 3 додатки.

Рік захисту роботи – 2022 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКУ .	7
1.1 Сутність та класифікація кредитного портфелю банку	7
1.2 Організаційно-економічний механізм формування кредитного портфеля банку	17
2 ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АБ «УКРГАЗБАНК»	28
2.1 Механізм формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК».....	28
2.2 Аналіз кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК».....	40
2.3 Заходи для підвищення ефективності формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК»	51
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТОК А. УЗАГАЛЬНЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «КПБ»	Помилка! Закладку не визначено.
ДОДАТОК Б. Технологія оцінки кредитоспроможності позичальника та її роль в оцінюванні та регулюванні кредитного ризику ...	Помилка! Закладку не визначено.
ДОДАТОК В. Аналіз активів АБ «УКРГАЗБАНК»	Помилка! Закладку не визначено.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю постійного забезпечення оптимального рівня кредитного ризику при досягненні цільових показників прибутковості кредитних операцій в умовах VUCA-середовища – формування якісного кредитного портфеля. Досягнення цієї мети вимагає запровадження в банках науково обґрунтованої системи кредитного менеджменту, яка базується на аналітичних даних впливу ендогенних та екзогенних факторів, можливості банку оперативного реагувати на зміну тих факторів, що впливають на ринок кредитних послуг, контролювати ризики та забезпечувати цільовий рівень ефективності.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення науково-методичних підходів та практичних рекомендацій, реалізація яких забезпечить підвищення ефективності формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК».

Досягнення мети кваліфікаційної роботи зумовило необхідність розв'язання наступних завдань:

- уточнити сутність поняття «кредитний портфель банку» з огляду на наявні підходи, та сформулювати на цій основі авторське визначення цього поняття;
- визначити функції кредитної політики банку та її види;
- систематизувати фактори, що впливають на формування кредитного портфелю банку;
- дослідити науково-методичне забезпечення формування кредитного портфелю банку;
- здійснити аналіз кредитного портфеля та особливості кредитної політики АБ «УКРГАЗБАНК»;
- розробити методичний підхід до вдосконалення формування кредитного портфеля банку.

Об'єктом дослідження є кредитний портфель банку.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних положень щодо формування кредитного портфеля банку.

У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи пізнання, як: теоретичне узагальнення, порівняння та систематизація, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод групувань (при дослідженні сутності поняття «кредитний портфель банку»; структуризації видів кредитного портфеля банку; систематизації функцій кредитного портфеля банку); системного аналізу (при визначенні елементів механізму формування кредитного портфеля банку та управління ним); методи горизонтального, вертикального, коефіцієнтного аналізу, табличного та графічного зображення даних (при вивченні кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК» та оцінці ефективності управління ним).

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, інструкції та положення НБУ, внутрішні нормативні положення та інструкції АБ «УКРГАЗБАНК», звітність АБ «УКРГАЗБАНК», наукові праці з кредитної діяльності банку.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКУ

1.1 Сутність та класифікація кредитного портфелю банку

Формування якісного кредитного портфеля з контрольованими параметрами кредитного ризику та забезпеченням цільового рівня ефективності є основою фінансової безпеки банку та його сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Результати проведеного дослідження свідчать про постійну увагу вітчизняних та закордонних науковців до проблематики формування та управління кредитним портфелем банку, що має позитивно впливати на ринкову вартість банку на мікрорівні та стимулюватиме економічне зростання в країні на макрорівні.

Вітчизняні науковці приділяють увагу різноманітним методологічним та практичним аспектам, пов'язаних з кредитною діяльністю банку, а саме:

- управлінню кредитним портфелем (В. А. Азарова, Л. В. Олехнович [9]; Ю. В. Бугель [17-18]; Л. Батракова [11]; Л. Бондаренко [14]; Л. О. Гаряга [20]; І. О. Герасименко, Я. А. Моль [21]; В. М. Голуб [22]; Г. П. Куліш, М. А. Кот [32]; Ю. П. Макаренко, Д. О. Самойлова [35]; Л. О. Примостка [48]; К. Р. Степаненко [59] та інші);

- аналізу кредитного портфеля (А. В. Антипенко, В. В. Охріменко [10], Ю. П. Макаренко, А. В. Шевченко [36]; Л. І. Бровко, Ю. В. Сорока, Є. І. Бровко [16]; Т. В. Белікова, М. С. Пушкіна [12]; Т. В. Кочетигова, М. Е. Лелюк [30]; А. М. Пашков [44]; І. Романів [55]; Н. В. Соловей, І. О. Скрипниченко [58] та інші);

- методам та інструментам вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах (Ю. В. Бугель [17]; С. В. Степаненко, О. Г. Римар, О. І. Гулюк [60] та інші);

- управління кредитними ризиками (К. С. Затворницький [28]; Н. В. Радова, Ю. О. Гаркуша [53]; І. Лінтур, С. Ковач [34] та інші).

Також досліджується роль Національного банку України в забезпеченні ефективності кредитної діяльності та кредитного портфеля банку (І. В. Дем'яненко, Ю. В. Бандура [25], О. В. Коптюх [29] та інші).

Закордонні науковці надають перевагу практичним аспектам, тобто різним сторонам діяльності банків, пов'язаних з формуванням та управлінням кредитним портфелем банку з акцентом на кількісне вимірювання кредитних ризиків, ефективності та якості кредитного портфеля: впливу диверсифікації кредитного портфеля на прибутковість та дохідність (В. Д. Данг [2], Дж. Хьюн, В. Д. Данг [4], С. Х. М. Алктрані [1]), впливу якості кредитного портфеля на фінансові показники (О. Тіон, П. Кіама [8]), моделям оцінки кредитного портфеля банку (Р. Мілеріс [6], І. Мачерінскене, Л. Івашкевичюте [5]).

Попри значні наукові та практичні результати, отримані вітчизняними та закордонними вченими, потребують подальшого розвитку значна кількість питань, пов'язаних з необхідністю адаптації стратегії та тактики кредитної діяльності, результатом яких є формування кредитного портфеля, до умов операційного середовища, що залишаються мінливими, невизначеними, складними та неоднозначними (так звані умови VUCA-середовища).

Таким чином, необхідним є узагальнення теоретичних підходів і практичного досвіду формування кредитного портфеля, в тому числі в умовах сучасних ризиків та загроз воєнного стану та спричинених ним економічної та фінансової криз. Це сформує науково-методичне підґрунтя для вдосконалення практичного інструментарію формування та управління кредитним портфелем банку.

За результатами узагальнення наукових праць цієї тематики ми визначили, що єдине розуміння поняття «кредитний портфель банку» (далі – КПБ) відсутнє. Вивчення наукових праць дало змогу виявити наявність наступних підходів до трактування цього поняття, представлених в додатку А.

Перший підхід, який ми вважаємо кількісним, розглядає КПБ як сукупність наданих кредитів. Вважаємо цей підхід спрощеним, та таким, що не дозволяє визначити його особливості як об'єкту цілеспрямованих управлінських впливів з боку менеджменту банку.

Другий підхід, який ми визначаємо як якісний, розглядає КПБ як результат складних управлінських процесів, які мають на меті досягнення цілей діяльності банку на кредитному ринку шляхом формування кредитного портфеля з цільовими характеристиками ризику та прибутковості.

У межах цього дослідження вважаємо за доцільне застосувати інтегративний підхід, який передбачає поєднання кількісного та якісного підходів та визначати КПБ як результат складних управлінських процесів кредитного менеджменту, що формують агреговані за видовими ознаками сукупності індивідуальних потоків заборгованостей за основним боргом за кредитними операціями на певну дату, розміщені банком від свого імені, на власних умовах з дотриманням принципів кредитування та на власний ризик з метою отримання прибутку, згруповані за критеріями ризиковості, дохідності та ліквідності.

По перше, це визначення, на нашу думку, дозволяє акцентувати на тому, що КПБ є не просто пасивно сформованим набором індивідуальних потоків заборгованостей за основним боргом за кредитними операціями, а керованою підсистемою кредитного менеджменту, на яку спрямовано комплекс активних управлінських впливів, що динамічно розвивається. Він є втіленням кредитної політики банку, що є, своєю чергою, частиною банківської політики та стратегії.

По друге, запропоноване трактування визначає КПБ як сукупність індивідуальних потоків заборгованостей за основним боргом за кредитними операціями, тому необхідно досліджувати розмір та структуру КПБ.

Розмір КПБ розглядається як:

- абсолютна сукупність залишків та руху коштів на рахунках в банку, на яких обліковуються надані кредити з урахуванням додаткових класифікаційних ознак;
- відносна величина щодо: сукупності залишків та руху активних операцій банку, щодо розміру кредитних портфелів інших банків (з

можливістю порівняння с середньогалузевими показниками, показниками банків однієї форми власності, резидентності тощо).

Важливою кількісною характеристикою є структура КПБ – це співвідношення індивідуальних потоків заборгованостей за основним боргом за кредитними операціями на певну дату у сукупному розмірі КПБ. Оптимальна структура КПБ дозволить запобігти концентраціям та забезпечити належний рівень диверсифікації як основи оптимізації рівня портфельного кредитного ризику банку.

У нормативних документах Національного банку України, що регламентують окремі сторони управління КПБ (зокрема в Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями від 30.06.2016 № 351 [50]), визначено його структуру, з якої випливає, що до нього включається як безпосередньо надані кредити, так і різні вимоги банку кредитного характеру, що мають характер кредитних відносин, але між ними наявні відмінності у меті здійснення та техніці проведення операцій, формі руху вартості тощо.

Зважаючи на це, КПБ є сукупністю індивідуальних потоків заборгованостей за основним боргом як результату кредитних операцій, до яких відносимо «активні банківські операції, пов'язані з розміщенням залучених банком коштів шляхом:

- надання їх у тимчасове користування або прийняття зобов'язань про надання певної суми коштів;
- надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів;
- розміщення депозитів;
- проведення факторингових операцій та операцій фінансового лізингу;
- видачі кредитів у формі врахування векселів, операцій зворотного репо;
- будь-якого продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на

зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів за такою сумою (відстрочення платежу);

- розстрочення платежу за продані банком активи» [50].

До додаткових критеріїв структуризації КПБ з точки зору типологізації його кредитних операцій слід включати їх ключові характеристики. До них зокрема можна віднести: строк надання кредиту; наявність та вид забезпечення; рівень ризику та імовірність дефолту; метод надання кредитних коштів та спосіб та строки їх повернення; характер встановлення процентної ставки та комісій за користування кредитними коштами; спосіб сплати; вид валюти; рівень інновацій; рівень доходності; рівень ризику; обсяг боргу та інше; стан обслуговування боргу; класів позичальників, визначених згідно з Положенням № 351.

Базуючись на розробках Н. П. Верхуші [19] додатковими груповими ознаками структуризації КПБ є бізнес-лінія, до якого належить позичальник:

- субпортфель корпоративного бізнесу (кредитні операції з великими юридичними особами). Додатковими ознаками для структуризації виступають субпортфелі корпоративного бізнесу за видами економічної діяльності та галузями; формами власності (приватної, колективної або державної); географічних регіонів;

- субпортфель роздрібного бізнесу (кредитні операції з підприємствами МСБ, фізичних осіб-підприємців та фізичних осіб);

- субпортфель міжбанківського бізнесу (кредитні операції з банками).

Для формування організаційного механізму формування КПБ важливим є структуризація на наступні субпортфелі:

- регіонального підрозділу (філії, відділення тощо);
- структурного підрозділу центрального офісу;
- КПБ банку в цілому.

Відповідно до розробленого підходу до трактування КПБ він містить агреговані сукупності, згруповані за критеріями ризиковості, дохідності та ліквідності (рис. 1.1).

Крім зазначених критеріїв, які є найбільш важливими з точки зору економічного механізму формування КПБ, можуть вводитися додаткові ознаки залежно від мети та завдань кредитного менеджменту та специфіки кредитного портфеля кожного окремо взятого банку.

Отже, КПБ кількісно являє собою сукупність окремих індивідуальних потоків заборгованостей за основним боргом як результат кредитних операцій, якісно – результат активних управлінських впливів з метою досягнення цілей кредитної політики банку в рамках загальної банківської політики.

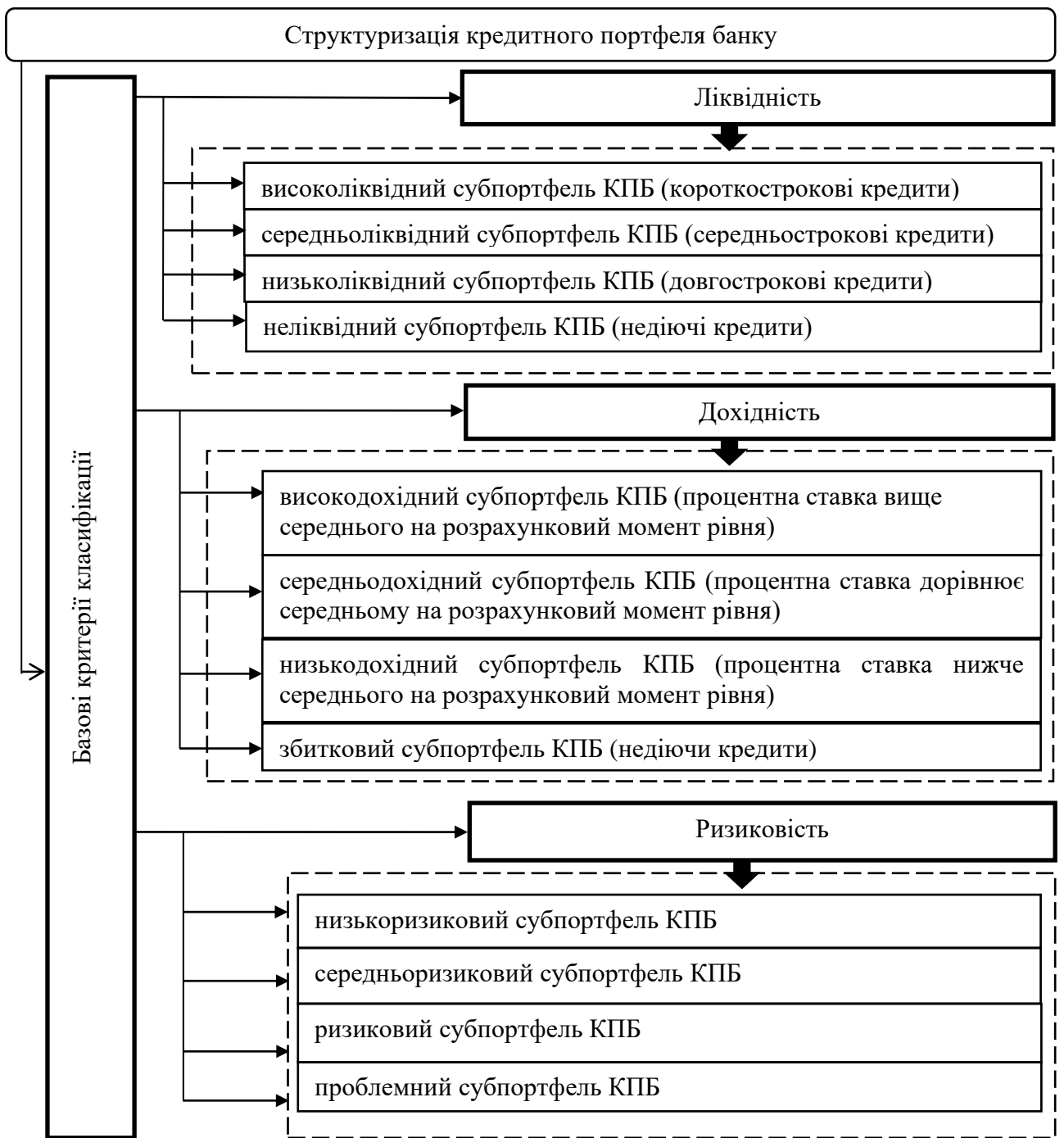

Рисунок 1.1 – Базові ознаки структуризації КПБ [узагальнено автором]

Узагальнивши зазначене вище, вважаємо, що для дослідження структури КПБ базовими є ознаки класифікації кредитних операцій за їх видами. До додаткових критеріїв структуризації КПБ з точки зору типологізації його кредитних операцій слід включати їх ключові характеристики, а також групування за бізнес-напрямами та організаційними підрозділами. КПБ містить

агреговані сукупності, згруповані за критеріями ризиковості, дохідності та ліквідності.

Отже, КПБ як об'єкт управлінського впливу в частині його формування вважаємо за доцільне розглядати так, як це представлено на рисунку 1.2.

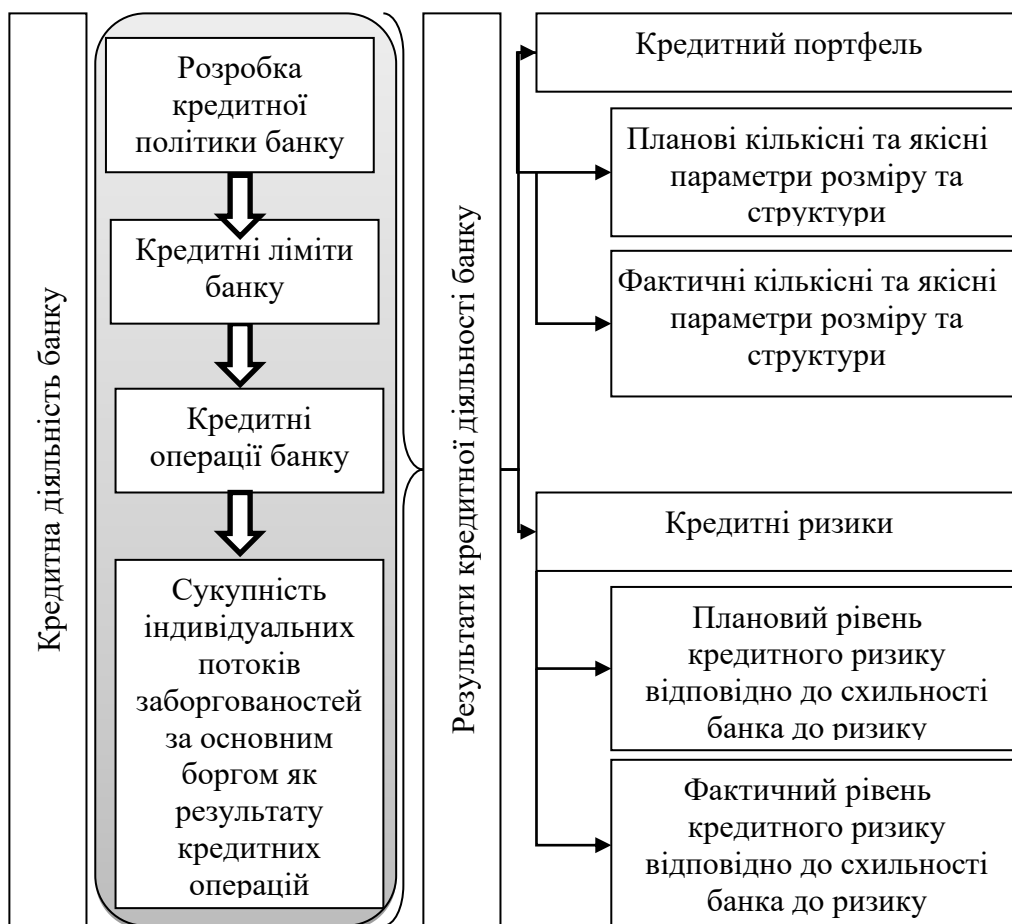

Рисунок 1.2 – КПБ як об'єкт управлінського впливу в частині його формування [узагальнено автором]

Важливість формування якісного КПБ зумовлена тією роллю та функціями, що він виконує на мікро- та макрорівнях економіки країни.

- на макрорівні – кредитна діяльність через розподільчу функцію є стимулятором сталого розвитку економіки та економічного зростання;

- на мікрорівні: реального сектора економіки – джерело збільшення ресурсів та підвищення ефективності виробництва і сприяння його розвитку;

домогосподарств – джерело задоволення споживчого попиту та поліпшення житлових умов; банків – основне джерело прибутку (процентного та комісійного як додаткового) та можливість нарощування клієнтської бази.

Крім внутрішньої структуризації КПБ банку важливим також є формування системи критеріальних ознак, за якими будуть визначатись його характеристики як цілісної сукупності.

Узагальнивши розробки науковців з цієї тематики, ми пропонуємо наступну класифікацію КПБ, представлену на рисунку 1.3.

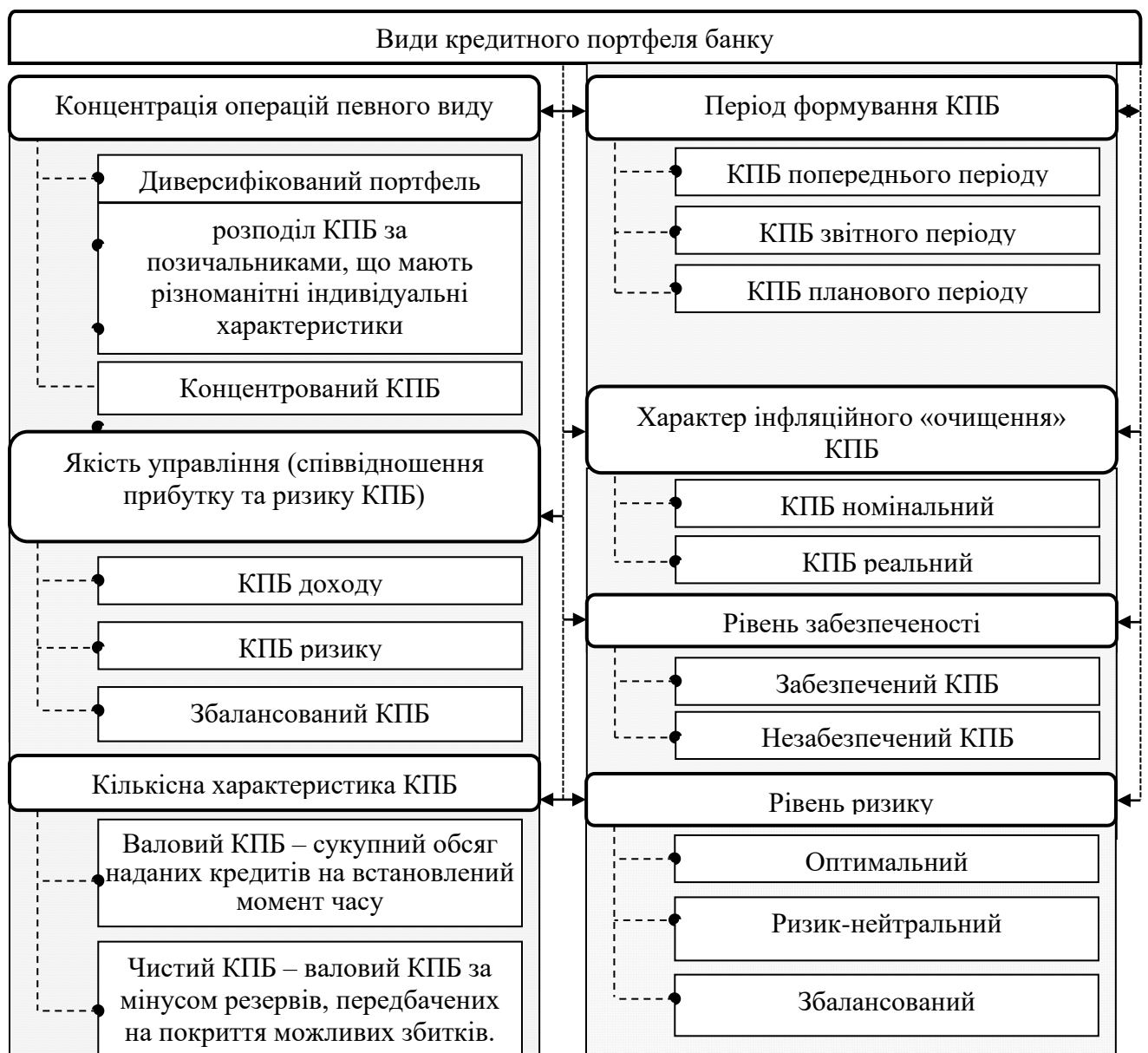

Рисунок 1.3 – Класифікація КПБ [узагальнено автором]

Отже, КПБ як об'єкт застосування управлінських впливів у процесі його формування є складним, характеризується кількісними та якісними характеристиками.

1.2 Організаційно-економічний механізм формування кредитного портфеля банку

Формування КПБ є ключовим етапом реалізації його кредитної політики. До формування КПБ приступають, коли сформульована мета кредитної діяльності банку, розроблена кредитна політика, у межах якої визначено пріоритетні цілі формування КПБ з урахуванням умов операційного середовища та внутрішніх можливостей банку.

Зважаючи на важливість формування якісного КПБ на мікро- та макрорівнях банківської системи та економіки, дослідженням цієї тематики займалась значна кількість вітчизняних та закордонних вчених.

Значний внесок у дослідження цих питань зроблено вітчизняними (С. М. Аржевітін, Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко та ін. [31], Ю. В. Бугель [17-18], О. В. Дзюблюк, Л. М. Прийдун [26, 47], В. Д. Лагутін [33], Н. А. Мостовенко, Т. І. Коробчук [38]) та закордонними (П. Роуз [45], Дж. Сінкі [56], А. Сондерс та Л. Аллен [7]) науковцями.

Слід наголосити на тому, що формування КПБ не є хаотичним об'єднанням окремих індивідуальних потоків заборгованостей за основним боргом як результату кредитних операцій, а виступає цілеспрямованою діяльністю зі структурування кредитних вимог для забезпечення оптимального рівня ризиків, доходності та ліквідності, що доцільно розглядати у рамках певного механізму.

У межах цього дослідження вважаємо за доцільне базуватись на підході Ю. В. Бугель та використовувати запропоноване нею поняття «організаційно-

економічний механізм формування КПБ» з поділом на «організаційний (сукупність підрозділів, їх повноважень та функцій у сфері формування КПБ) та економічний, що характеризує функціональне наповнення механізму відповідними прийомами і засобами щодо формування і управління КПБ» [18].

До складу організаційного блоку пропонуємо включати сукупність підрозділів, що відповідають за розробку та реалізацію кредитної політики (стратегічний ієрархічний рівень управління), та підрозділів управління кредитним ризиком та підрозділів, які безпосередньо здійснюють комплекс заходів щодо організації кредитної діяльності банку (тактичний ієрархічний рівень управління).

Сукупність цих підрозділів представлена на рисунку 1.4.

Рисунок 1.4 – Організаційний блок формування КПБ [узагальнено автором]

Попри автономію у формуванні організаційної структури та розподілу повноважень щодо реалізації кредитної функції, банки мають виконувати вимоги, визначені Законом України «Про банки і банківську діяльність» [49] та Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах [46].

Важливу роль в забезпеченні ефективності КПБ відіграє кваліфікація персоналу, долученого до всіх процедур стратегічного та тактичного спрямування, що має визначальну роль у мінімізації кредитного ризику та попередженні появи непрацюючих кредитів (як частина операційного ризику банку в частині ризику персоналу та процесів).

Досягнення цілей формування КПБ, навіть за умови наявності ефективного організаційного блоку, неможливе без наявності ефективного економічного блоку механізму. Базуючись на розробках Ю. В. Бугель [18] економічний блок механізму формування КПБ пропонуємо визначати як сукупність послідовних ітерацій, реалізованих організаційним блоком шляхом запровадження управлінських впливів, з метою досягнення цілей кредитної політики та управління кредитною діяльністю зі збалансування ефективності та рівня кредитного ризику.

У наочному вигляді економічний блок механізму формування КПБ представлений на рисунку 1.5.

До формування КПБ приступають після того, як визначено загальну мету кредитної діяльності банку, розроблено кредитну політику, сформульовано цільові пріоритети, формалізовані в системі кількісних та якісних показників.

Узагальнивши розробки Ю. А. Глущенко [3], І.С. Гуцала [23], І. І. Д'яконової [24], В. Д. Лагутіна [33] та інших науковців кредитну політику банку пропонуємо розглядати комплексно та ієрархічно:

- на стратегічному рівні – пріоритети, принципи та цілі діяльності банку на кредитному ринку;

- на тактичному рівні – інструментарій, що використовується для досягнення цілей на кредитному ринку, методи та форми формування КПБ, в тому числі управління кредитним ризиком.

Важливим питанням при дослідженні теоретичних засад кредитної політики банку є визначення її функцій. У цьому дослідженні ми будемо базуватись на підході Г.С. Панової та визначатимемо загальні (комерційну, стимулюючу та контрольну) та специфічну (оптимізації кредитного процесу) функції кредитної політики банку [43].

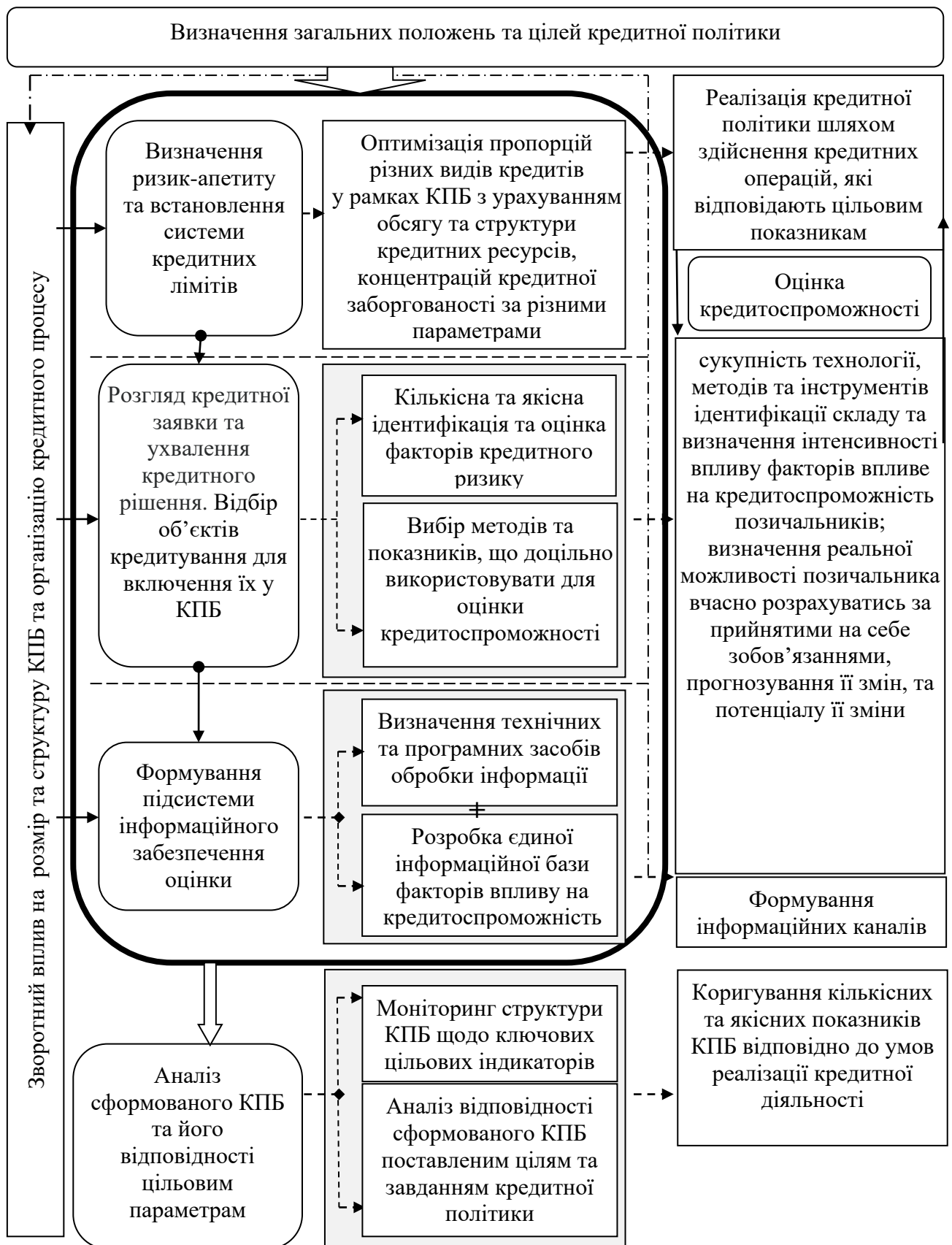

Рисунок 1.5 – Економічний блок формування КПБ [узагальнено автором]

Сутність та зміст кредитної політики у контексті формування КПБ наведено на рисунку 1.6.

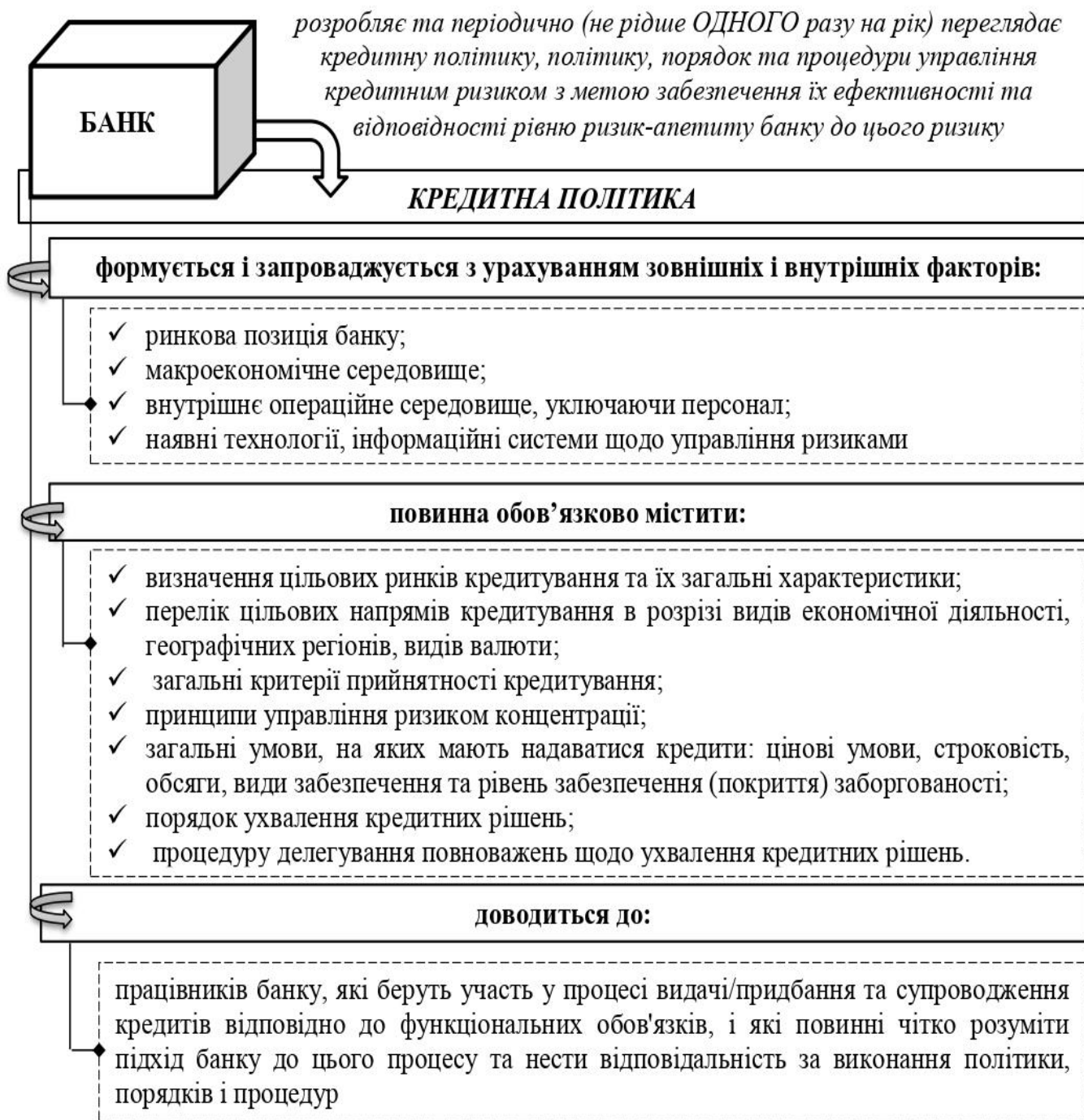

Рисунок 1.6 – Сутність та зміст кредитної політики в системі формування КПБ [складено автором на основі 46]

Виходячи з зазначених параметрів та особливостей кредитної політики встановлюється ризик-апетит та система індивідуальних та портфельних кредитних лімітів, що формують основу для регулювання кредитних ризиків, які перманентно супроводжують формування КПБ.

Відповідно до вимог НБУ, визначених у [46], банку необхідно встановлювати як мінімум наступні кількісні показники ризик-апетиту у сфері формування КПБ (рис. 1.7)

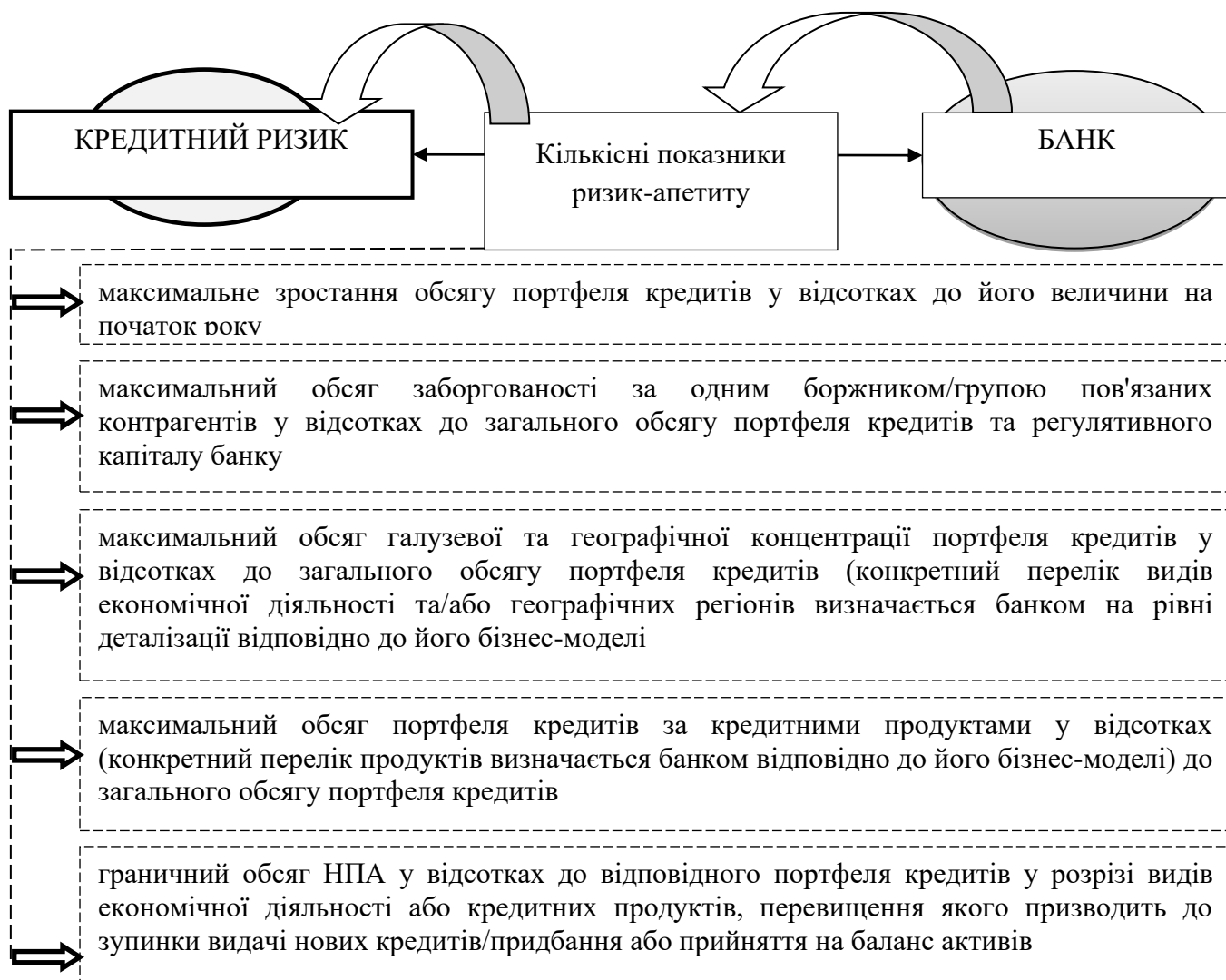

Рисунок 1.7 – Кількісні показники ризик-апетиту в сфері формування КПБ

[складено автором на основі 46]

Кількісні показники ризик-апетиту у сфері формування КПБ формують основу лімітування – «системи кількісних обмежень, встановлених на ті

параметри кредитної діяльності банку, які найбільшою мірою впливають на рівень кредитного ризику банку» [19]. Відповідно до вимог НБУ, визначених у [46], «банк установлює значення лімітів кредитного ризику щонайменше щодо:

1) повноважень колегіального органу банку щодо ухвалення кредитних рішень як для КПБ у цілому, так і для одного боржника або групи пов'язаних контрагентів;

2) окремих боржників, а також груп пов'язаних контрагентів;

3) ризику концентрації (максимального обсягу заборгованості): на одного боржника або групу пов'язаних контрагентів; на боржників, що мають спільний вид економічної діяльності; на боржників одного географічного регіону (регіон, у якому здійснює діяльність або проживає боржник, який може відрізнитися від регіону його реєстрації);

4) ризику контрагента в розрізі кожного з них;

5) максимального обсягу майна, яке банк може набути у власність у рахунок погашення боргу боржників».

Крім наведених вище, кредитний менеджмент банку може розробляти власну систему лімітів, що створюють основу для формування якісного КПБ, за параметрами, які, відповідно до його кредитної політики, генерують підвищений рівень кредитного ризику. Як основу формування лімітної політики банку може становити розроблена в підрозділі 1.1 класифікація кредитних операцій та видів КПБ.

Слід наголосити на тому, що встановлення кредитних лімітів – основний спосіб контролю формування КПБ, який застосовується для зменшення ризиків та забезпечення життєздатності банку на основі оптимізації пропорції різних видів субпортфелів у межах КПБ з урахуванням обсягу та структури кредитних ресурсів. Це дозволяє банкам:

- уникнути критичних для збереження фінансової стійкості втрат від надлишкової концентрації кредитного ризику в КПБ;

- диверсифікувати КПБ для скорочення концентрації та забезпечення стійкого прибутку за умови контрольованості кредитного ризику.

Розроблена кредитна політика, кількісні показники ризик-апетиту у сфері формування КПБ та система кредитних лімітів формують основу для відбору об'єктів кредитування для включення їх у КПБ.

Оснoву цих процедур формує оцінка кредитоспроможності позичальників, що дозволяє оцінити відповідність кредитної заявки параметрам, визначених у кредитній політиці банку, та відсутність негативного впливу на показники кредитного ризику в межах кількісних показників ризик-апетиту у сфері формування КПБ та системи кредитних лімітів.

Узагальнивши розробки науковців з цієї тематики (Т. Г. Маркович [37]; О. М. Овчелупова [39]; А. Ф. Бондаренко, М. А. Моїсеєнко, В. П. Гордієнко, О. О. Дутченко [15]; О. Л. Сирчин [57] та інші) ми пропонуємо розглядати поняття «кредитоспроможність позичальника» як його спроможність отримати кредитні кошти та здатність повернути їх відповідно до умов, визначених кредитним договором, попри вплив факторів операційного середовища та внутрішніх факторів.

У контексті формування КПБ основною метою оцінки кредитоспроможності є захист банку від неповернення кредитних коштів та отримання запланованого доходу на основі коригування методів та форм кредитної діяльності, залежно від зміни складу або інтенсивності впливу операційного середовища або параметрів діяльності позичальника, що чинять вплив на рівень кредитного ризику банку, а також умов діяльності банку.

При цьому слід наголосити на тому, що оцінка кредитоспроможності відіграє важливу роль на всіх стадіях кредитного процесу та управління кредитним ризиком як базових етапів формування КПБ. Взаємозв'язки між цими складовими в наочному вигляді представлені на рисунку 1.8.

Технологія оцінки кредитоспроможності позичальника та її роль в оцінюванні та регулюванні кредитного ризику банку в загальному вигляді представлена в додатку Б.

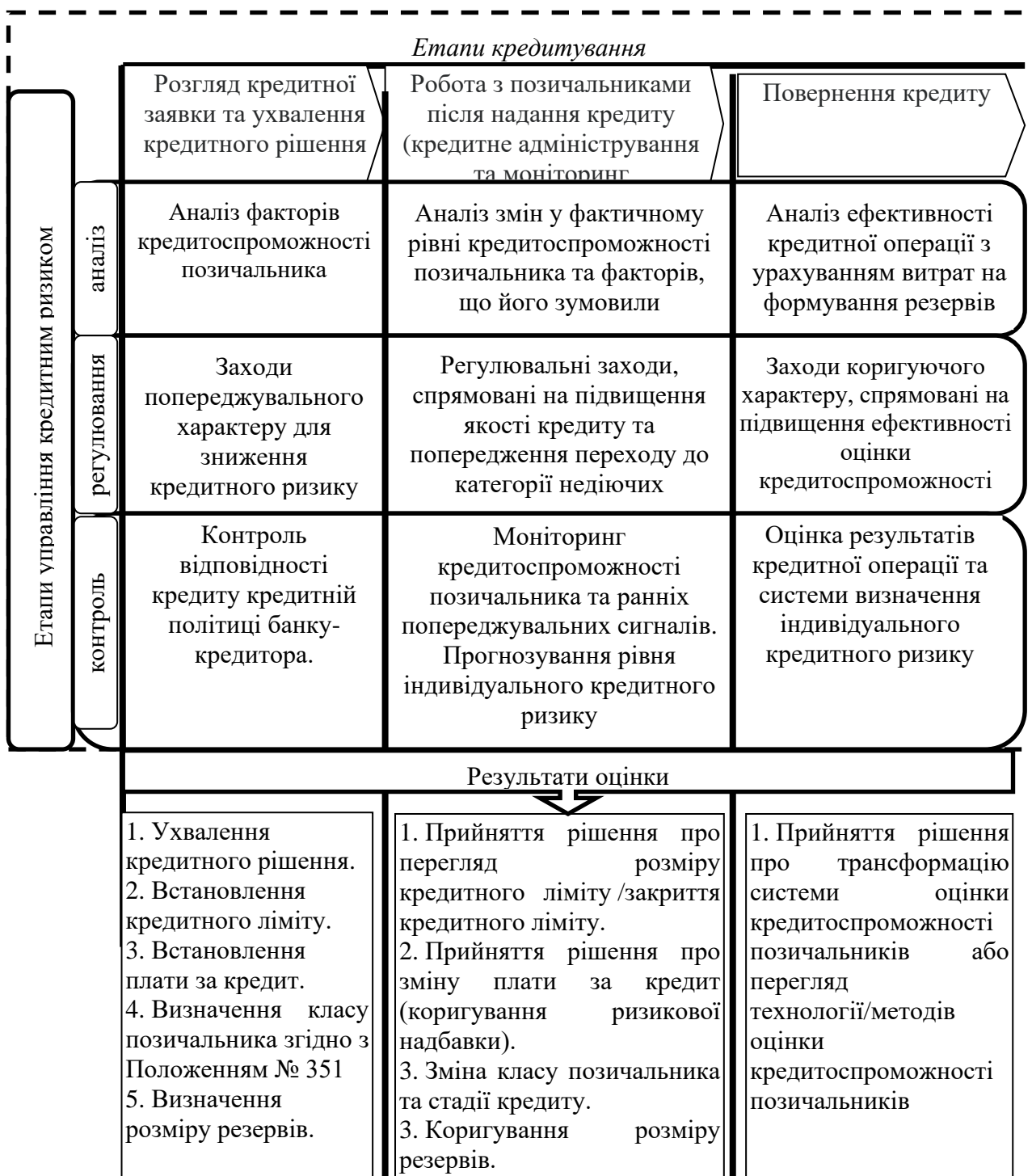

Рисунок 1.8 – Роль оцінки кредитоспроможності позичальника у формуванні КПБ [складено автором]

Важливим етапом формування КПБ є етап аналізу його стану та управління виявленими відхиленнями від тих оптимальних параметрів, що були встановлені на попередніх етапах. Цей етап фактично є етапом оперативного управління КПБ, а саме поточним моніторингом його стану.

Постійний моніторинг дозволяє виявити відхилення від заданого оптимуму, розробити та реалізувати заходи, спрямовані на покращення якості КПБ, та виробити заходи щодо їх запобігання у майбутньому. Також він дозволяє виявити недоліки кредитної політики та може спричинити необхідність її перегляду.

Отже, ми визначили, що в основі формування якісного КПБ покладається відповідний механізм, що включає організаційний та економічний блоки.

Організаційний блок – це сукупність підрозділів, що відповідають за розробку та реалізацію кредитної політики (стратегічний ієрархічний рівень управління), та підрозділів управління кредитним ризиком та підрозділів, які безпосередньо здійснюють комплекс заходів щодо організації кредитної діяльності банку (тактичний ієрархічний рівень управління).

Економічний блок запропоновано визначати як сукупність послідовних ітерацій, реалізованих організаційним блоком шляхом запровадження управлінських впливів, з метою досягнення цілей кредитної політики та управління кредитною діяльністю зі збалансування ефективності та рівня кредитного ризику.

2 ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АБ «УКРГАЗБАНК»

2.1 Механізм формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК»

Базуючись на розробленому підході, проведемо дослідження механізму формування КПБ АБ «УКРГАЗБАНК», з його поділом на організаційний та економічний блоки.

Формування організаційного блоку формування КПБ повністю відповідає вимогам чинного законодавства – Цивільного та Господарського кодексів, Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», нормативно-правових актів Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Також вона підпорядковується рядку внутрішніх стратегічних документів – Статуту, Кодексу корпоративного управління, рішень загальних зборів учасників (акціонерів), Наглядової ради та Правління АБ «УКРГАЗБАНК».

На стратегічному рівні ключові рішення щодо формування КПБ приймає наглядова рада банку, що «визначає та затверджує: кредитну політику; декларацію схильності до ризиків; політику управління кредитним ризиком; стратегію та оперативний план управління непрацюючими активами та стягнутим майном; визначає сукупний ризик-апетит та встановлює граничні розміри кредитного ризику; розглядає звітність про профіль кредитного ризику; забезпечує функціонування та контроль за ефективністю системи управління ризиками» [51].

Відповідно до вимог законодавства та кращих практик корпоративного управління в АБ «УКРГАЗБАНК» створений та функціонує комітет з управління ризиками наглядової ради. Відповідно до внутрішніх положень банку він «забезпечує наявність та підтримання в актуальному стані актів внутрішнього регулювання, що регламентують процес управління кредитним

ризиком та кредитну політику, здійснює регулярний моніторинг та аналіз поточного профілю кредитного ризику, що приймаються банком, здійснює контроль за дотриманням показників ризик-апетиту, визначених в декларації схильності до ризиків [51].

Правління АБ «УКРГАЗБАНК» «здійснює управління ризиками в цілому та за впровадження стратегій та принципів управління кредитним ризиком зокрема, затверджених наглядовою радою» [52]. До його повноважень належить «... формування кредитної політики, затвердження кредитних політик та процедур, затвердження основних фінансових параметрів кредитної діяльності [52].

З метою підвищення ефективності роботи правління АБ «УКРГАЗБАНК» делегує окремі повноваження щодо формування КПБ таким виконавчим колегіальним органам, як кредитна рада; кредитний комітет; роздрібний кредитний комітет; комісія контролю якості КПБ. Ці підрозділи сформовані з-поміж керівників підрозділів, які беруть участь в кредитному процесі: Департаменту клієнтської політики, Департаменту ризик-менеджменту, юридичного департаменту, департаменту банківської безпеки та ін. На рівні регіональних підрозділів функціонують кредитні комісії дирекцій / відділень та роздрібні кредитні комісії дирекцій. Зазначені вище колегіальні підрозділи здійснюють заходи щодо формування КПБ та управління кредитним ризиком у межах повноважень, делегованих правлінням [52].

Повною мірою їх повноваження визначені в окремих нормативних документах банку, що регламентують їх діяльність.

Для формування КПБ сформована необхідна сукупність тактичних підрозділів. Департамент ризик-менеджменту банку проводить комплексну оцінку ризиків, що властиві проектам, здійснює моніторинг кредитних ризиків на рівні позичальника, груп компаній та КПБ. Юридичний департамент здійснює юридичну експертизу документів щодо позичальників та майна, запропонованого в забезпечення, на предмет наявності / відсутності юридичних

ризиків та відповідності чинному законодавству України. Департамент банківської безпеки здійснює накопичення, аналіз та використання інформації про загрозу кредитній діяльності, репутації позичальників, їх гарантів та поручителів. Здійсненням і супроводженням кредитних операцій займаються Департаменти корпоративного і роздрібного бізнесу. Бухгалтерський облік кредитних операцій здійснює Департамент з оформлення банківських операцій. Оцінку заставного майна проводить Департамент ризиків і незалежні суб'єкти оціночної діяльності. Моніторинг заставного майна проводить Департамент ризик-менеджменту, Департамент корпоративного бізнесу, дирекції / відділення, Департамент по роботі з проблемними кредитами відповідно до розподілу повноважень, затверджених згідно з внутрішніми документами банку. Роботу з проблемними активами проводить Департамент по роботі із проблемними кредитами.

Сформована в банку структура ризик-менеджменту повною мірою забезпечує:

- своєчасне виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль, звітування щодо кредитного ризику (наглядовій раді, комітету з управління ризиками наглядової ради, правлінню, всім колегіальним органам правління);
- розробляють та актуалізують в разі потреби методики, інструменти та моделі оцінки кредитного ризику та здійснюють його оцінювання;
- забезпечують координацію роботи з питань управління кредитним ризиком з іншими структурними підрозділами;
- здійснюють моніторинг та попередження порушень показників ризик-апетиту та лімітів кредитного ризику, виявляють їх наближення до затверджених граничних значень та лімітів та ініціюють вжиття заходів для попередження їх порушень;
- готують висновки для ухвалення кредитних рішень і, за потреби, перегляду умов за раніше наданими кредитами;

- готують висновки щодо ризиків, які притаманні новим продуктам до моменту їх впровадження для прийняття відповідних управлінських рішень

Отже, організаційний блок механізму формування КПБ (рис. 2.1) включає всі необхідні стратегічні (наглядову раду та комітет з управління ризиками наглядової ради; правління, кредитну раду та кредитний комітет; кредитні комісії) та тактичні (кредитні бізнес-підрозділи та підрозділи підтримки кредитного процесу) підрозділи, а також підрозділи з управління ризиками, визначені Стратегією з управління ризиками АБ «УКРГАЗБАНК».

Рисунок 2.1 – Організаційний блок формування КПБ АБ «УКРГАЗБАНК»
[узагальнено автором]

В основі економічного механізму формування КПБ АБ «УКРГАЗБАНК» лежить його кредитна політика.

Оскільки АБ «УКРГАЗБАНК» належить до банків з державною участю, то на формування кредитної політики визначальний вплив має державна політика у цій сфері – Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи) [27]. На цій основі розробляються політика та стратегія діяльності банку в цілому, формалізовані в Основних напрямках діяльності АБ «УКРГАЗБАНК» на 2020-2023 роки.

Ці стратегічні документи визначають основи розробки наглядовою радою банку кредитної політики, що визначає основні напрямки кредитування й регламентує основні принципи та умови прийняття кредитного ризику.

Кредитна політика банку визначає ключові сегменти, на яких зосереджено формування КПБ – кредитування корпоративних клієнтів та МСБ з одночасним акцентом на концепції екобанку, що передбачало фінансування проєктів з підвищення енергоефективності. АБ «УКРГАЗБАНК» бере участь у вузькоспеціалізованому роздрібному сегменті, пропонуючи продукти для підвищення ефективного особистого використання енергії.

Метою кредитної політики є контроль над ризиками в процесі формування КПБ при оптимізації співвідношення між прибутковістю і рівнем кредитного ризику.

Кредитна політика АБ «УКРГАЗБАНК» визначає наступні підходи, що використовуються при кредитуванні:

- створення і впровадження системи оцінки кредитних ризиків;
- стандартизація кредитних продуктів з метою скорочення собівартості кредитних послуг і підвищення якості обслуговування клієнтів;
- гнучкість умов кредитування залежно від категорії кредитного продукту;
- комплексне управління кредитним ризиком, яке реалізується організаційним блоком формування КПБ на всіх етапах надання та обслуговування кредиту;
- забезпечення контролю над цільовим використанням наданих кредитів.

Економічний механізм формування КПБ передбачає визначення та обмеження сукупного ризик-апетиту. АБ «УКРГАЗБАНК» визначає його на основі встановлення граничних показників агрегованого ризику та ризик-апетиту до кредитного ризику. За даними звітності банку [54] «ризик-апетит щодо кредитного ризику включає систему показників контролю якості КПБ (частки непрацюючих активів та стягнутого майна), вартості кредитного ризику, обмеження ризику концентрації за найбільшими позичальниками, галузями тощо».

Сегментація КПБ позичальників-юридичних осіб з розбивкою на напрями кредитування щорічно затверджується Правлінням. На 2022 рік банком визначені наступні ключові напрями кредитування юридичних осіб: рітейл та харчова промисловість; агропромисловий комплекс; добувна промисловість; ринок інформаційних технологій та мобільного зв'язку; великі інфраструктурні проєкти; муніципалітети та об'єднані територіальні громади; фармацевтична галузь; імпортозаміщення та інші галузі. КПБ фізичних осіб за продуктами кредитування сконцентрований в напрямку розвитку споживчого кредитування.

Основним інструментом формування КПБ є лімітування, що за даними звітності банку [54] включає «ліміти трьох типів: ліміти індивідуального кредитного ризику, ліміти портфельного ризику, ліміти повноважень».

Встановлення лімітів індивідуального кредитного ризику здійснюється на основі аналізу фінансового стану позичальника, кредитного проєкту, забезпечення, структури угоди, репутації позичальника, юридичної експертизи документів.

Для моніторингу КПБ щомісячно Департаментом ризик-менеджменту проводиться аналіз концентрацій вкладень АБ «УКРГАЗБАНК» за «найбільшими боржниками/вкладниками та їх групами; за бізнес-лініями та продуктами; видами економічної діяльності (галузями економіки) та географічними регіонами, контрагентами осіб, чиї фінансові результати залежать від одного виду діяльності чи основного продукту; за класами боржників/контрагентів, що визначаються у відповідності до нормативно-правового акту Національного Банку України щодо оцінки кредитного ризику; за видами забезпечення виконання боржниками та контрагентами своїх зобов'язань; видами валют» [54].

За даними звітності банку [54] «встановлення лімітів повноважень передбачає систему лімітів кредитним комітетам / кредитним комісіям / посадовим особам у розрізі стандартних та нестандартних кредитних продуктів по розміру кредитів одному позичальнику та загального КПБ».

Ліміти встановлюються залежно від якості сформованого КПБ, якості управління, професійної підготовки працівників, регіону та ін. Зменшення або закриття лімітів може ініціюватись не частіше одного разу в квартал у разі погіршення якості КПБ Департаментом ризик-менеджменту та іншими підрозділами відповідно до їх повноважень.

На основі обмежень ризик-апетиту та кредитних лімітів здійснюється відбір конкретних кредитних операцій для включення їх до складу КПБ.

Для цього насамперед відбувається перевірка кредитної заявки на відповідність вимогами кредитної політики банку:

- відповідність цільового призначення кредитів, що надаються юридичним особам і фізичним особам-підприємцям;

- відповідність максимальних строків кредитування: при кредитуванні поточної діяльності – 12 місяців, у виняткових випадках – більше 12 місяців (залежно від торговельного/виробничого циклу), але не більше 18 місяців; кредити на інвестиційні цілі – до 36 місяців; проєктне фінансування – до 36 місяців, по кредитуванню фізичних осіб – у рамках затверджених продуктів;

- відповідність валюти кредитування;

- відповідність критерію бажаності кредитних операцій. Небажані кредитні операції: кредити на придбання/ремонт/реконструкцію спеціалізованого устаткування або техніки, оцінка ринкової вартості якого ускладнена або неможлива, а також кредити під заставу активів подібного роду; кредити на придбання майна, що має обмежений оборот, або кредити, забезпеченням за якими виступає винятково таке майно; кредити особам із сумнівною репутацією або особам, чия благонадійність викликає сумнів; кредити особам, що раніше мали негативну кредитну історію тощо;

- наявність забезпечення, що відповідає вимогам. Головною вимогою до забезпечення є його ліквідність й платоспроможність гаранта/поручителя (у випадку надання поруки/гарантії). Надання кредитування без забезпечення не

допускається, за винятком продуктів, економічна сутність яких не передбачає забезпечення.

У разі відповідності кредитної заявки вимогам кредитної політики здійснюється оцінка кредитоспроможності позичальників та встановлення рівня індивідуального кредитного ризику (кредитний аналіз). Це зумовлено тим, що банк повинен забезпечити стійкий процес видачі кредитів з метою максимального виключення кредитів, якість яких може погіршуватися.

Для банків-контрагентів визначено за необхідне наявність інформації про виконання ним зобов'язань у минулому, а також про надані та одержані ним міжбанківські кредити; його відповідність вимогам Методики проведення оцінки фінансового стану та встановлення лімітів на банки-контрагенти, затвержені рішенням Правління.

Для юридичних осіб банк визначив обов'язковим дотримання наступних параметрів: позитивна репутація і кредитна історія; стабільний фінансовий стан і платоспроможність, позитивна оцінка фінансового стану згідно з внутрішніми документами банку; ліквідність забезпечення; реальність і перспективність реалізації проекту.

Для фізичних осіб, в т. ч. фізичних осіб-підприємців визначено наступні вимоги, що повинні виконуватись: позитивна репутація і кредитна історія, позитивна оцінка фінансового стану згідно з внутрішніми документами банку; наявність стабільного джерела погашення кредиту; ліквідність забезпечення.

Для оцінки кредитного ризику на рівні окремого позичальника розроблена рейтингова система. При цьому кредитний рейтинг позичальника виступає як індикатор ймовірності дефолту. Банк, маючи внутрішню рейтингову систему, застосовує її в момент видачі кредитів. Після видачі кредиту рейтинг позичальника оновлюється на основі нової інформації. Під час регулярного оновлення внутрішньої системи рейтингу позичальника ризик-менеджментом виявляється погіршення фінансового стану позичальника.

Присвоєння позичальникові кредитного рейтингу і визначення рівня ризику дозволяють групувати видані кредити в ризикові класи та здійснювати моніторинг кредитних ризиків на рівні КПБ. Класифікація КПБ за групами ризику дозволяє визначити відхилення фактичних показників від очікуваних стандартних величин і встановлює величину кредитного ризику до капіталу, прибутку на фактичну дату та дозволяє провадити прогноз якості активів і умовних зобов'язань на перспективу.

Для ефективного формування КПБ кредитна діяльність здійснюється у рамках системи постійного моніторингу його структури, складу та якості для уникнення надмірної концентрації на основі диверсифікації, що реалізується шляхом моніторингу встановлених банком кредитним лімітів. На підставі проведеного моніторингу можуть бути створені додаткові параметри, що обмежують концентрацію КПБ, та запропоновані до внесення в кредитну політику.

Крім зазначеного вище, здійснюється моніторинг та контроль:

- цільового використання кредитних коштів, коли такий контроль є необхідним;
- виконання рішень уповноважених органів в сфері кредитної політики та формування КПБ;
- правильності і повноти формування кредитного досьє, стану його зберігання;
- правильності і повноти формування загальних та спеціальних резервів;
- роботи кредитних підрозділів, кредитних комітетів та комісій, департаменту ризик-менеджменту.

Важливим елементом формування КПБ є визначення механізму роботи з кредитами, якість яких погіршується понад встановлені банком межі. У випадку виникнення ознак значного погіршення фінансового стану позичальника, якості обслуговування кредиту, що може призвести до збільшення ризиків виникнення збитків у зв'язку із частковою або повною

відмовою позичальника від виконання своїх зобов'язань, структурні підрозділи зобов'язані довести до відома керівництва, уповноважених органів банку про виникнення факторів по віднесенню кредитної заборгованості до «проблемної» і організувати роботу з подолання проблем, що виникли.

Усі заходи, що вживають департаменти корпоративного, роздрібного бізнесів, по роботі з проблемними кредитами в процесі моніторингу діючих кредитів, спрямовані на виявлення проблеми на можливо більш ранній стадії. Заходи щодо санації заборгованості, що здійснюються департаментами корпоративного й роздрібного бізнесів, департаментом по роботі з проблемними кредитами, попередньо розглядаються та затверджуються кредитним комітетом. У випадку неможливості виправити критичну ситуацію банк звертає стягнення на предмет забезпечення, здійснює забезпечувальні заходи та робить інші юридичні дії, передбачені чинним законодавством України.

В узагальненому вигляді економічний блок механізму формування КПБ представлений на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 – Економічний блок формування КПБ АБ «УКРГАЗБАНК»
[узагальнено автором на основі 54]

За результатами проведеного дослідження організаційний та економічний механізм формування КПБ нами визначено як такий, що повною мірою відповідає наявним умовам функціонування банку.

2.2 Аналіз кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК»

На кредитну діяльність банку протягом періоду дослідження значний негативний вплив мало операційне середовище зі значною кількістю несприятливих факторів, основним з яких були наслідки пандемічної кризи COVID-19, та починаючи з 24 лютого 2022 року, повномасштабна військова агресії Росії, які призвели до значних негативних наслідків в усіх сферах політичного, економічного та соціального функціонування. Як результат, значно скоротились залишки КПБ – на 14105122,154 тис. грн або на 31 %, залишки корпоративного КПБ – на 16118347 тис. грн або на 38 %, залишки роздрібного КПБ – на 16118347 тис. грн або на 38 %

Базуючись на основі даних додатку В, можна зробити висновок, що роль КПБ як основної дохідної статті активів, протягом періоду дослідження знижувалась – з 49 % станом на 01.01.2019 до 39 % станом на 01.01.2022.

Банк ребалансував свій портфель дохідних активів та переорієнтувався на вкладення в цінні папери. Частка портфеля цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, зросла зі 20 % станом на 01.01.2019 до 35 % станом на 01.01.2022; Частка портфеля цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю – з 4 % станом на 01.01.2019 до 10 % станом на 01.01.2022. Загальний обсяг портфеля цінних паперів на останню звітну дату склав 45 %, при цьому частка ОВДП в ньому склала 31 %.

Проведемо дослідження кредитної діяльності банку у розрізі позичальників – фізичних та юридичних осіб на основі даних додатку Б та рисунку 2.3.

Як свідчать наведені дані, частка кредитів, наданих юридичним особам, займає домінуюче місце і станом на 01.04.2022 склала 94 % від загальної суми.

Ця ситуація пояснюється специфікою діяльності банку і його переважною орієнтацією на кредитне обслуговування корпоративного сегменту ринку фінансуванням масштабних проєктів в сфері екобанкінгу.

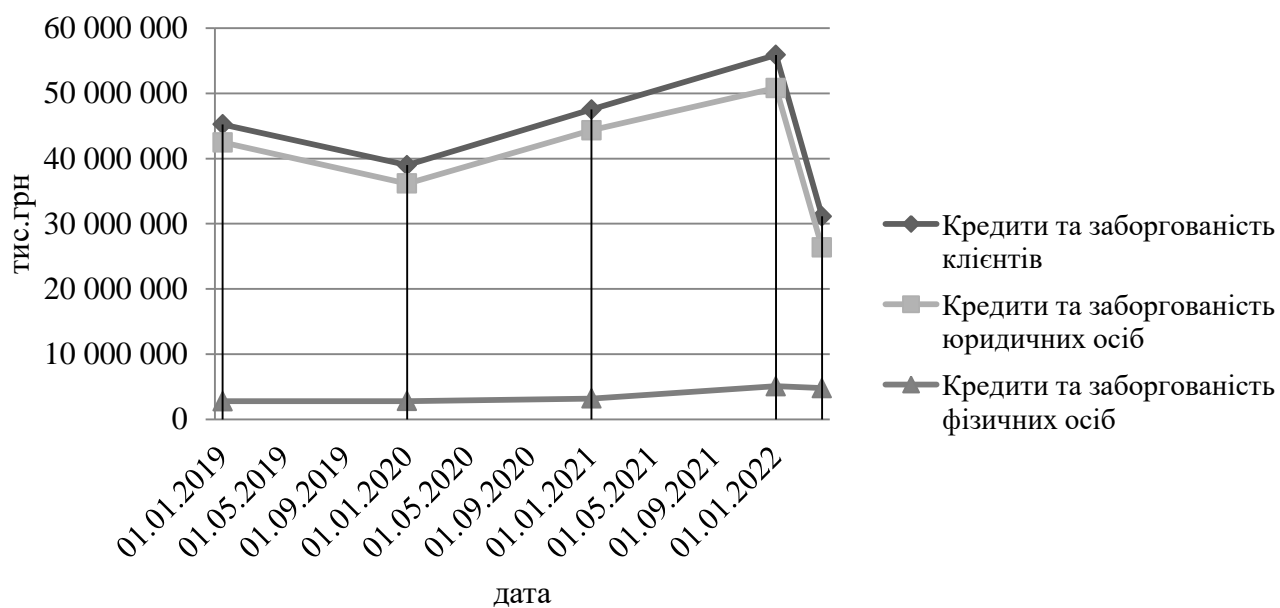

Рисунок 2.3 – Динаміка КПБ АБ «УКРГАЗБАНК» у розрізі позичальників за період з 01.01.2019 по 01.04.2022, тис. грн. [складено автором на основі 42]

Основні кредитні продукти цього сегмента представлені на рисунку 2.4.

Інвестиційні продукти	«Фінансування інвестиційних Еко-проектів»	впровадження енергоефективних технологій, використання поновлюваних джерел енергії, ефективне використання природних ресурсів (ресурсоефективність), зниження шкідливих викидів у навколишнє середовище в т.ч. спрямованих на створення відновлювальних джерел енергії
	«Кредит на придбання транспорту, с/г техніки та обладнання»	оновлення активів з зменшенням екологічного впливу на навколишнє середовище за рахунок скорочення витрат на паливо та опосередковано викидів в атмосферу
	Фінансовий лізинг	
Продукти на поповнення оборотного капіталу	Кредитування оборотного капіталу	
	Кредит під депозит для корпоративних клієнтів	
	Овердрафт для корпоративних клієнтів	
	Траншева кредитна лінія	
	Авалювання простих векселів для фінансування обігових коштів підприємств АПК	

Рисунок 2.4 – Кредитні продукти корпоративного сегмента

АБ «УКРГАЗБАНК» [складено автором на основі 54]

До початку війни з Росією також активно розвивав сегмент роздрібногo кредитування як шляхом «участі в енергоефективних програмах державного рівня, так і активним розвитком власних програм» [54] (рис. 2.5).

Види кредитних продуктів роздрібного сектора	
Вид кредиту	Характеристика
Екоенергія	придбання та встановлення сонячних енергетичних станцій, теплових насосів та вітрових електростанцій
Тепла оселя	придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів, що не передбачає відшкодування частини суми кредиту від Держенергоефективності
Еко-оселя	придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів, що не передбачає відшкодування частини суми кредиту від Держенергоефективності
Авто в кредит ECO Car	придбання легкових автомобілів, які будуть використовуватися в особистих та сімейних цілях та які приводяться в рух електродвигуном
Green car	придбання легкових автомобілів, що будуть використовуватися в особистих та сімейних цілях та які використовують як гібридний спосіб підключення двигунів до приводу автомобіля, так і приводяться в рух
На придбання зарядних станцій для ЕКО авто	придбання зарядних станцій та відповідне додаткове обладнання і матеріали до них для зарядки автомобілів, які використовують як гібридний спосіб підключення двигунів до приводу автомобіля, так і приводяться в рух електродвигунами
На авто, які були в експлуатації	заставний кредит, який надається на придбання легкових автомобілів, що були в експлуатації
На придбання нерухомості з плаваючою % ставкою	відсоткова ставка на перший рік складає 8,8%, на наступні роки кредитування - UIRD12M+4%
Кредитні картки як в рамках зарплатно-карткових проектів, так і зовнішнім клієнтам банку	

Рисунок 2.5 – Кредитні продукти роздрібного сегмента АБ «УКРГАЗБАНК»

[складено автором на основі 54]

Також АБ «УКРГАЗБАНК» розробив кредитні продукти для органів місцевого самоврядування – «Кредитування муніципалітетів».

За даними АБ «УКРГАЗБАНК» в поточних умовах діяльності продовжується кредитування зокрема за програмою «5-7-9%», кредитування агросектору для проведення посівної як учасник державної програми кредитування агровиробників, інші кредити для підтримки українського бізнесу, в тому числі з державними гарантіями.

Важливим показником якості кредитного портфеля є рівень його диверсифікованості. Як свідчать дані, представлені на рисунку 2.6, значні концентрації в КПБ, що перевищують рекомендований 30-відсотковий рівень, відсутні.

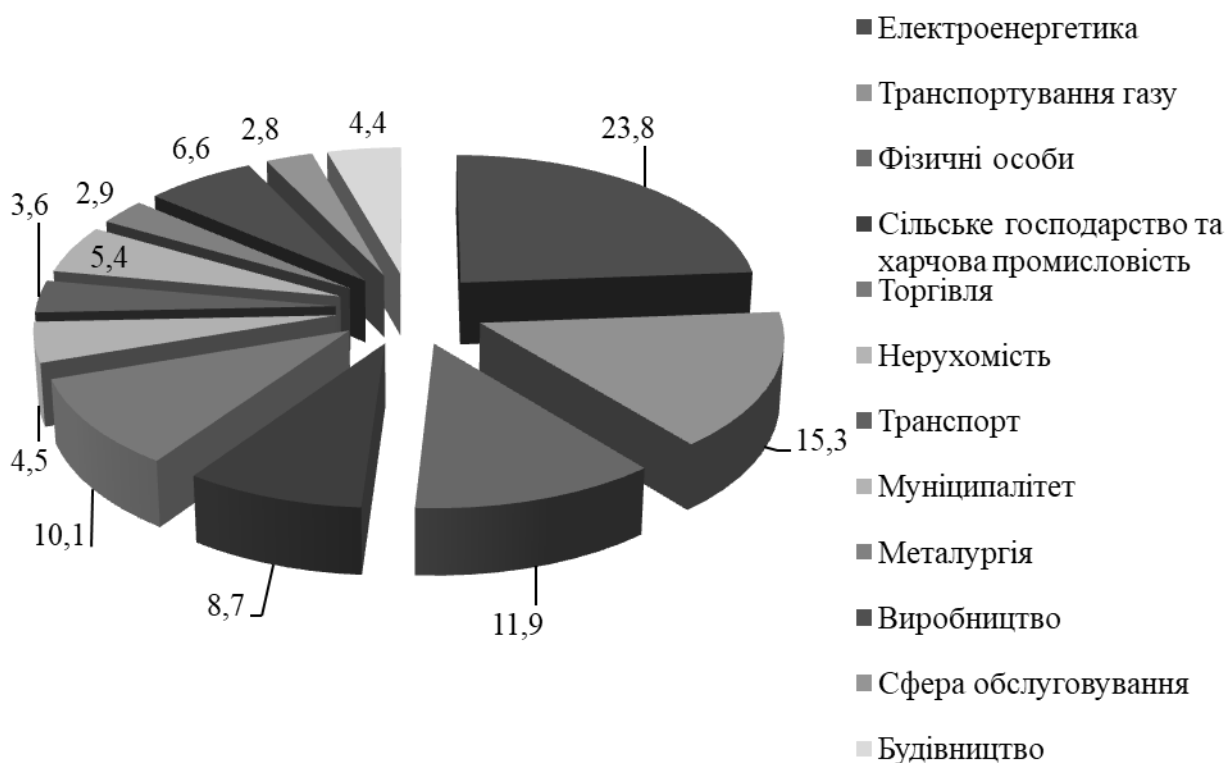

Рисунок 2.6 – Структура КПБ АБ «УКРГАЗБАНК» за видами економічної діяльності, станом на 01.01.2022, % [складено автором на основі 42]

Домінуюча роль електроенергетики в КПБ є наслідком реалізації корпоративної стратегії та характеристиками клієнтської бази банку.

За результатами аналізу фінансової звітності визначено, що його КПБ станом на 01.01.2022 на 24,7 % є незабезпеченими. Значна частка незабезпечених кредитів зменшує можливості покриття проблемних кредитів за рахунок використання забезпечення.

У структурі забезпечених кредитів переважають кредити, забезпечені заставою нерухомого майна житлового призначення (7,57 %) та заставою іншого нерухомого майна (63,56%). Наявність ризику концентрації застави (КПБ забезпечений переважно заставним майном, вартість якого в період військових дій може суттєво знизитись або бути частково чи повністю втраченим) може негативно позначитись на якості КПБ. За результатами аналізу КПБ за забезпеченням вважаємо, що він диверсифікований недостатньо зі значним переважанням кредитів, забезпечених нерухомістю, вартість якої може суттєво знизитись.

Аналіз ефективності кредитного портфелю АБ «УКРГАЗБАНК» здійснимо на основі даних таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників ефективності кредитної діяльності АБ «УКРГАЗБАНК» за 2018-2021 рр. [розраховано автором на основі 42]

Показники	Значення				
	2018	2019	2020	2021	I квартал 2022
Процентні доходи за кредитами, тис.грн	4183413,16	5 537 988,40	4788131,18	5 957 527,15	1 073 550,39
Залишки кредитного портфеля, тис.грн	45236843,76	38 985 679,33	47517582,76	55 889 683,12	31 131 721,61
Дохідність кредитного портфеля, %	9,25	14,21	10,08	10,66	3,45

Як свідчать дані таблиці 2.3, рівень доходності кредитного портфеля за період дослідження (до початку повномасштабних військових дій) зріс з 9,25 % до 10,66 %. Розгортання повномасштабних військових дій мали негативний вплив на його доходність, при цьому доходність КПБ, на наш погляд, буде й надалі знижуватись.

Ключовий показник якості формування КПБ – це рівень його ризику, при цьому слід звернути увагу на те, що на нього в перспективі негативно буде впливати стан операційного середовища функціонування банків та позичальників, які будуть формувати їх здатність обслуговувати борги. Серед найбільших джерел ризику НБУ визначає: «макроекономічні фактори: рівень інфляції, обмінного курсу, динаміка припливу інвестицій, вартість активів та якість застави» [40].

Аналіз КПБ фізичних осіб проведемо на основі даних рисунку 2.7.

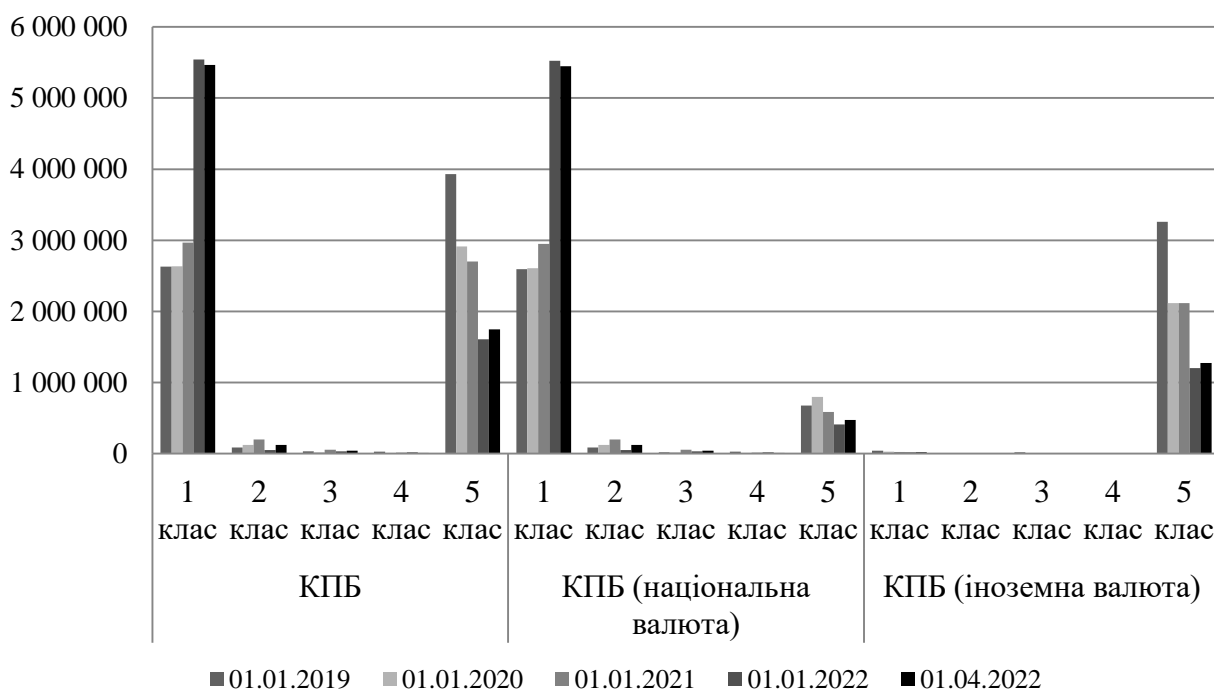

Рисунок 2.7 – Динаміка КПБ фізичних осіб АБ «УКРГАЗБАНК» за якістю за період з 01.01.2018 по 01.04.2022, тис. грн. [складено автором на основі 42]

Як свідчать наведені дані, за період дослідження відбулося покращення якості КПБ фізичних осіб: зростання залишків КПБ 1-3-го класів з одночасним зменшенням кредитів 4-го та 5-го класів. Привертає увагу те, що КПБ фізичних осіб у національній валюті на 89,45 % сформований за рахунок кредитів позичальників 1-го класу, фінансовий стан яких є високим. Негативною характеристикою формування КПБ фізичних осіб АБ «УКРГАЗБАНК» є домінування (98,78 %) кредитів 5-го класу, фінансовий стан позичальників яких є критичним. При цьому, зважаючи на незначну частку КПБ фізичних осіб в іноземних валютах у загальному обсязі КПБ, негативний вплив на фінансову стійкість АБ «УКРГАЗБАНК» відсутній.

На покращення якості КПБ фізичних осіб позитивно позначилося, в першу чергу, активне запровадження нових програм кредитування, підвищення вимог до кредитоспроможності позичальників та забезпечення за кредитами.

Аналіз КПБ юридичних осіб проведемо на основі даних рисунку 2.8.

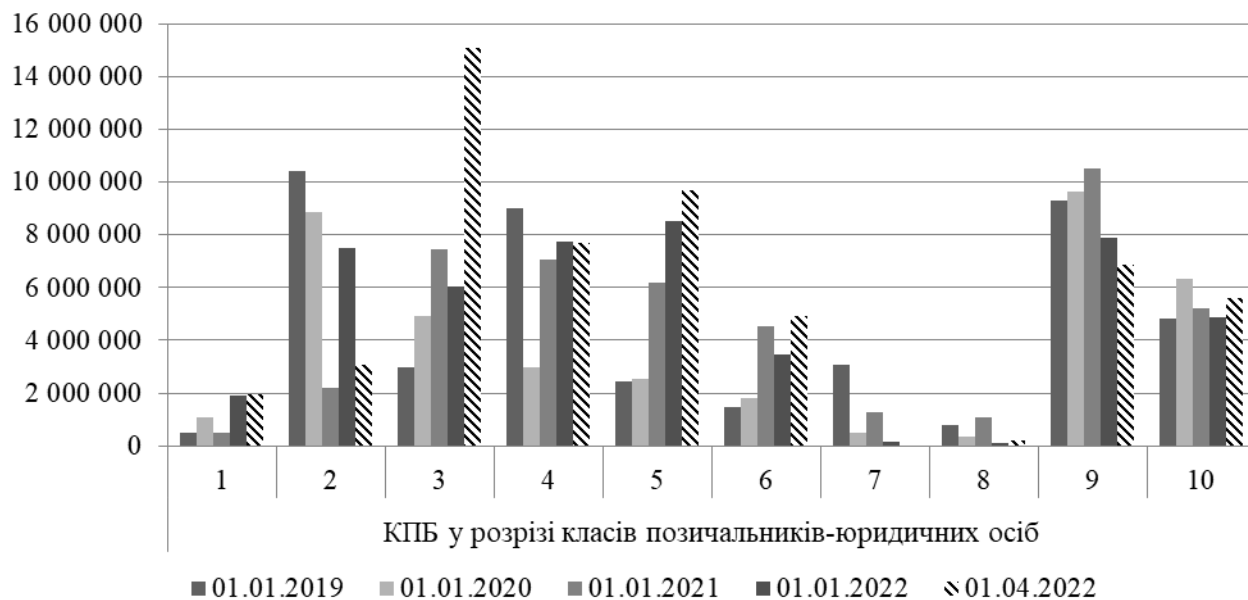

Рисунок 2.8 – Динаміка КПБ юридичних осіб АБ «УКРГАЗБАНК» за якістю за період з 01.01.2018 по 01.04.2022, тис. грн. [складено автором на основі 42]

Представлені на рисунку дані свідчать про достатньо високий рівень якості КПБ юридичних осіб, оскільки частка недіючих кредитів (позичальників 10-го класу) протягом періоду дослідження не перевищувала 11 % і станом на останню звітну дату склали 10,12 %.

У КПБ юридичних осіб домінують кредити позичальникам з високим, що належать до 1-2-го класів, частка яких становить 9,03 % та добрим фінансовим станом, що належать до 3-5-го класів, частка яких становить 50,29 %.

Загальний обсяг недіючих кредитів банку становив 34 343 млн грн з часткою на рівні 10,3 %, при цьому цей обсяг є найнижчим серед банків з державною участю.

Аналіз КПБ за стадіями знецінення та покриття їх сформованими резервами відповідно до вимог МСФЗ 9 проведемо на основі даних таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Показники якості КПБ АБ «УКРГАЗБАНК» станом на 01.04.2022 [складено автором на основі 42]

Стадія кредиту	Характеристика	Частка кредитної заборгованості, %			Резерви, тис. грн		
		Фізичні особи	Юридичні особи	Всього	Фізичні особи	Юридичні особи	Всього
Працюючі кредити – стадія 1	Умови договору виконуються. Відсутнє значне зростання кредитного ризику	67,89	64,28	64,66	11304	291986	303290
Недопрацьовуючі кредити – стадія 2	Умови договору виконуються неповністю. Значне зростання кредитного ризику	2,87	25,25	22,86	29 111	1924651	1953762
Непрацюючі кредити – стадія 3	Умови договору не виконуються. Об'єктивне виявлення знецінення (дефолт)	29,24	10,48	12,48	1755845	3637570	5393415

Наведені дані підтверджують попередні висновки про достатній рівень якості КПБ, оскільки частка непрацюючих кредитів на останню звітну дату

Дані банку на 01.01.21	8 456	8 695	15,0%	14,6%	6 229	6 639	14,1%	13,2%
AQR на 01.01.21	8 456	8 695	15,0%	14,6%	6 229	6 639	14,1%	13,2%
Прогнозний рік	За базовим макроекономічним сценарієм							
1-й	9 298	9 357	15,0%	14,9%	9 170	8 988	18,5%	18,9%
2-й	10 130	10 189	15,2%	15,1%	11 310	11 128	22,7%	23,0%
3-й	10 061	10 120	15,1%	15,0%	13 119	12 938	26,5%	26,9%
Прогнозний рік	За несприятливим макроекономічним сценарієм							
1-й	1 786	1 845	2,8%	2,7%	6 521	6 339	12,2%	12,5%
2-й	-1 029	-1 036	-1,4%	-1,4%	6 658	6 477	12,0%	12,4%
3-й	-3 406	-3 413	-4,6%	-4,6%	7 841	7 660	14,2%	14,5%
AQR – оцінка якості активів (asset quality review). Дані за результатами оцінки якості активів та прийнятності забезпечення за кредитними операціями банку з урахуванням коригувань фінансової звітності банку за звітний рік та екстраполяції								
OK - основний капітал, РК - регулятивний капітал, Н2 - норматив адекватності регулятивного капіталу, Н3 - норматив адекватності основного капіталу.								

Як свідчать наведені дані, значення нормативів капіталу за результатами стрес-тестування вище за мінімальний необхідний рівень достатності капіталу, відповідно, банк не потребує додаткового капіталу. Це підтверджує високу якість його активів, що за умови реалізації сценаріїв, закладених в стрес-тест, не формують додаткового тиску на джерела покриття непередбачених ризиків.

В умовах повномасштабної військової агресії Росії якість КПБ буде погіршуватись. НБУ визначено, що «оцінка кредитного ризику та резервів все ще ускладнена значною економічною невизначеністю, а за багатьма позиками тривають кредитні канікули. Кредитний ризик є одним з найсуттєвіших для банків. Вплив бойових дій та економічного спаду на якість кредитів розтягнеться в часі. Тож остаточні обсяги втрат від погіршення обслуговування позик можна бути визначити лише з часом» [40].

У таких умовах необхідним є вдосконалення внутрішньобанківських механізмів формування КПБ, що підвищать стресостійкість та адаптованість банку до поточних умов функціонування.

2.3 Заходи для підвищення ефективності формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК»

На нашу думку, недоліком, що знижує якість формування КПБ, є відсутність у механізмі адаптації до змін в операційному середовищі, яке в поточний момент формує надвисокий рівень загроз. У кредитній політиці визначено, що можуть бути створені додаткові параметри, які обмежують концентрацію портфеля, та запропоновані до внесення в кредитну політику, але практичні механізми реалізації даного положення не сформовані.

Зважаючи на необхідність адаптації стратегії та тактики кредитної діяльності, результатом яких є формування КПБ, до умов VUCA-середовища ми розробили адаптивний механізму формування КПБ (рис. 2.9), що є сукупністю послідовних та замкнених ітерацій від формалізації цілей формування КПБ до моніторингу та контролювання їх досягнення з подальшим коригуванням цільових показників.

У межах цього механізму ми виділили наступні модулі:

1. Модуль індикативної адаптації (адаптація цільової підсистеми):

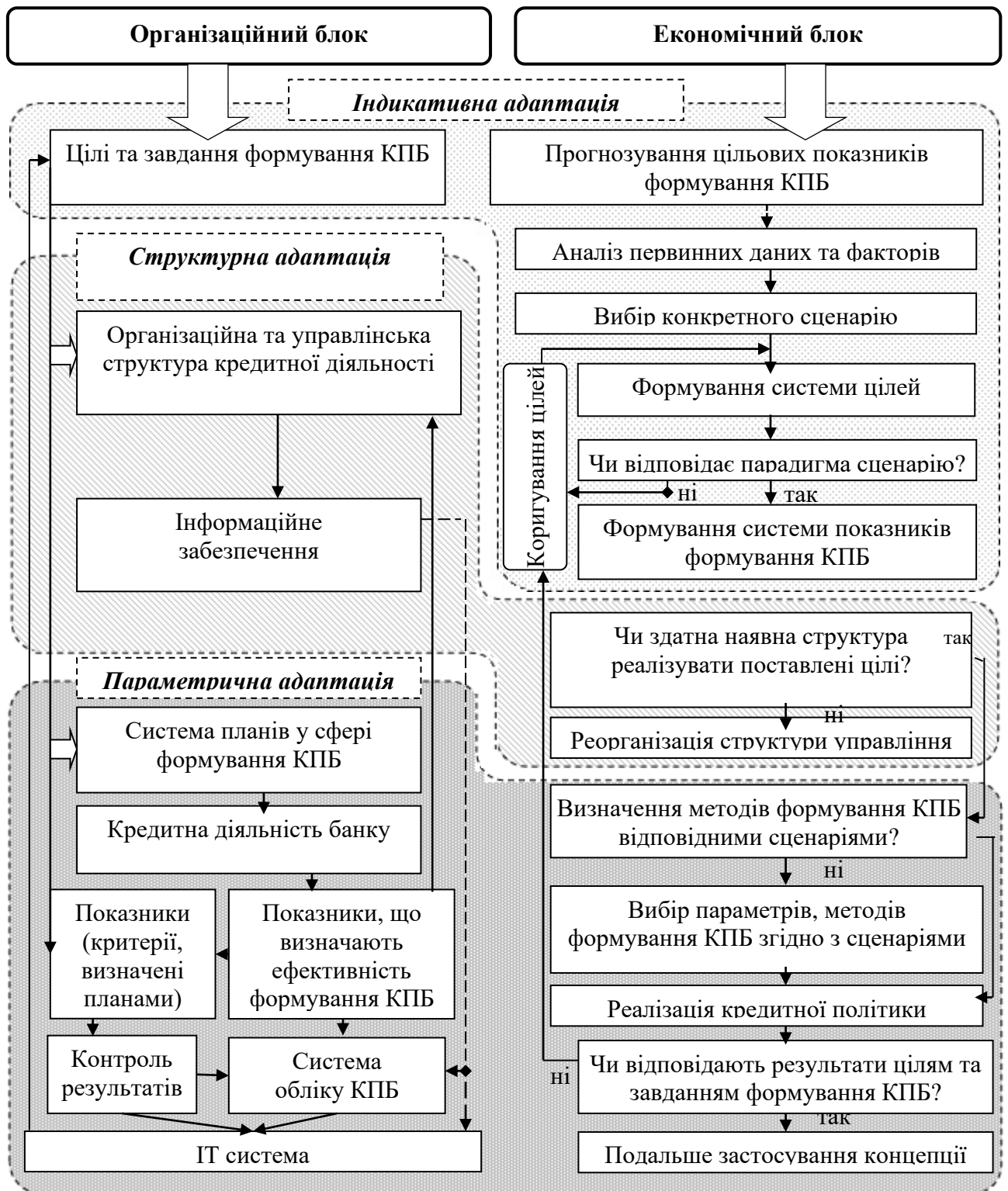

Рисунок 2.9 – Концепція формування адаптивного механізму УПБ [узагальнено автором]

- прогнозування, аналіз та моделювання впливу умов VUCA-середовища та внутрішніх факторів, що впливають на формування КПБ за технологією,

представленою на рисунку 2.10, в основі яких покладено механізм аналізу загроз:

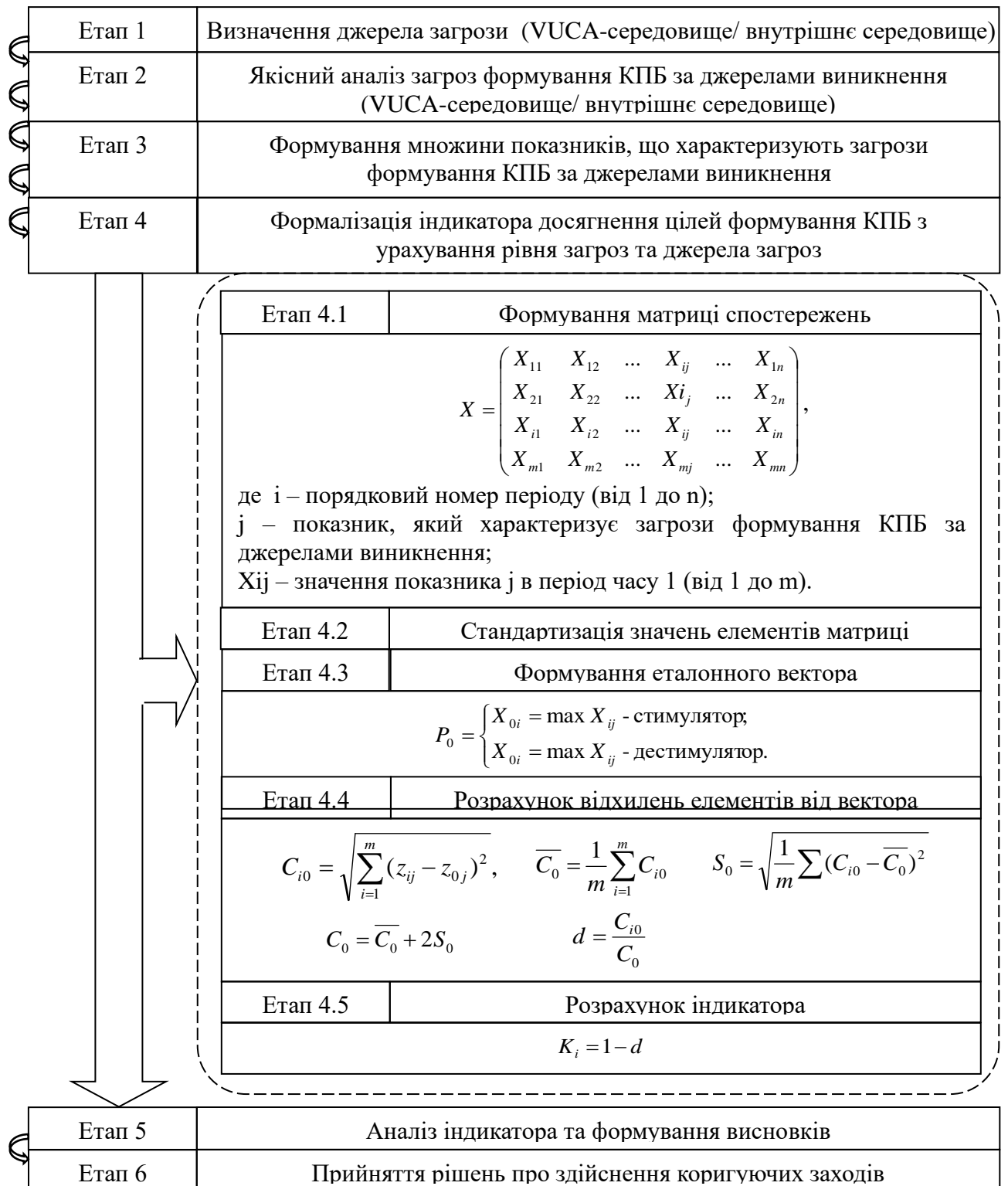

Рисунок 2.10 – Алгоритм оцінки рівня загроз формування КПБ [узагальнено автором]

Цей етап також передбачає прогнозування впливу умов VUCA-середовища та внутрішніх факторів, що впливають на формування КПБ, що пропонуємо здійснювати шляхом використання методу адаптивної фільтрації Калмана [13]:

$$K_i(t_k) = F(t_k, t_{k-1})K_i(t_{k-1}) + KK(t_k)[z(t_k) - H(t_k)F(t_k, t_{k-1})K_i(t_{k-1})], \quad (2.1)$$

$$KK(t_k) = \eta(t_k, t_{k-1})H^T(t_k)[H(t_k)\eta(t_k, t_{k-1})H^T(t_k) + R(t_k)]^{-1}, \quad (2.2)$$

$$R(t_k) = \text{trace}M\{v(t_k)v^T(t_k)\} \quad \eta(t_k, t_k) = [E - K(t_k)H(t_k)]\eta(t_k, t_{k-1}) \quad (2.3)$$

де $K_i(t_k)$ – оцінка змінної стану формування КПБ, в якості якої розглядається індикатор загрози досягнення цілей формування КПБ / показник окремої загрози;

$F(t_{k+1}, t_k)$ – перехідний вектор стану;

$KK(t_k)$ – коефіцієнт Калмана;

$z(t_k)$ – змінна спостереження;

$H(t_k)$ – вектор вимірів;

$v(t_k)$ – змінна випадкової похибки виміру;

$\eta(t_k, t_k)$ – коваріаційна матриця помилки фільтрації.

Слід зауважити, що зміна індикатора загрози формування КПБ залежить не тільки від того, скільки часу пройшло з вихідного моменту, а й від того, які загрози досягнення цілей формування КПБ, у якому напрямку і з якою інтенсивністю впливали на нього. Тому доцільно досліджувати залежність рівня формування КПБ від окремих показників-загроз. Інструментальним засобом вирішення даних завдань вважаємо сценарний аналіз та його окремий випадок – стрес-тестування. Логічним наслідком їх застосування є підвищення ймовірності реалізації кредитної політики банку та досягнення цілей формування КПБ.

На нашу думку, розроблений адаптивний механізм формування КПБ забезпечує досягнення поставлених цілей формування КПБ з урахуванням умов VUCA-середовища та внутрішніх факторів, що впливають на формування КПБ.

- розробка кредитної політики та системи критеріїв досягнення її цілей;
- визначення ризик-апетиту та встановлення системи кредитних лімітів.

2. Модуль структурної адаптації (адаптація організаційного блоку механізму формування КПБ):

- аналіз здатності організаційної та управлінської структури кредитної діяльності банку до реалізації поставлених цілей та в разі потреби трансформація наявних структур;

- реалізація поставлених цілей.

3. Параметрична адаптація (адаптація економічного механізму формування КПБ):

- аналіз відповідності кредитної політики, методів та параметрів формування КПБ умовам VUCA-середовища та внутрішнім факторам кредитної діяльності;

- у разі відповідності – перехід до перевірки здатності організаційної та управлінської структури кредитної діяльності банку реалізувати обрані методи формування КПБ;

- у разі невідповідності – трансформація методів формування КПБ.

В схематичному вигляді приклад параметричної адаптації до загрози зростання наслідків військової агресії для банку представлені на рисунку 2.11.

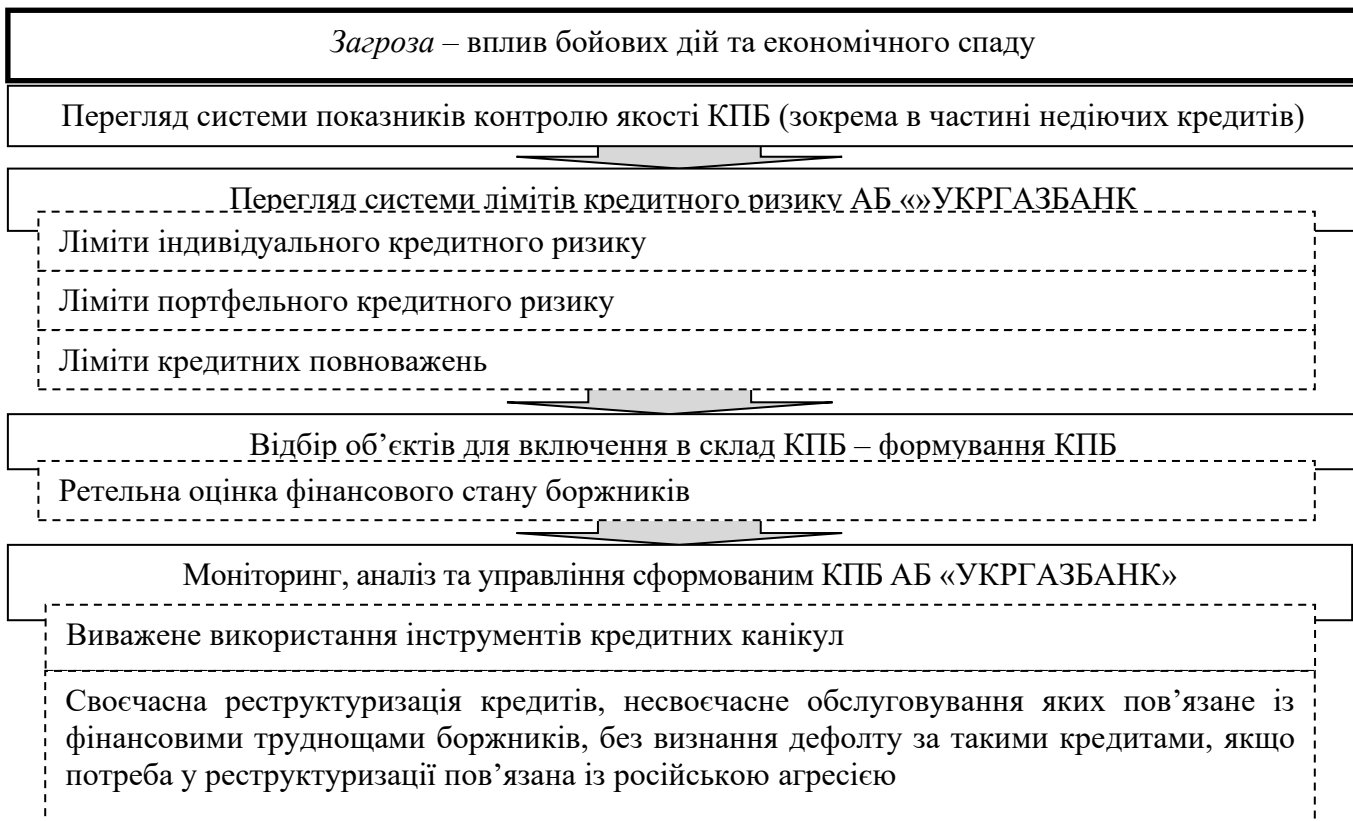

Рисунок 2.11 – Адаптація формування КПБ АБ «УКРГАЗБАНК» до вплив бойових дій та економічного спаду [узагальнено автором]

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження нами сформовані наступні висновки.

1. Обґрунтовано доцільність розгляду КПБ на основі інтегративного підходу, який передбачає поєднання кількісного та якісного підходів. КПБ запропоновано визначати як результат складних управлінських процесів кредитного менеджменту, що формують агреговані за видовими ознаками сукупності індивідуальних потоків заборгованостей за основним боргом за кредитними операціями на певну дату, розміщені банком від свого імені, на власних умовах з дотриманням принципів кредитування та на власний ризик з метою отримання прибутку, згруповані за критеріями ризиковості, доходності та ліквідності.

Розгляд КПБ як сукупності субпортфелів, кредити в яких агрегуються за принципом однорідності, спрощує процедуру його структурування, що дозволяє сформувати його інтегральну характеристику з урахуванням оцінки кожної сукупності окремо, а також оцінити ступінь впливу кожної їх на рівень ризиковості, доходності та ліквідності банку.

Як основні критерії оцінки якості КПБ та його окремих складових запропоновано використовувати такі показники: ризик, ліквідність та доходність, що дозволяють охарактеризувати відповідність поточного стану КПБ кредитній політиці банку.

2. Визначено, що в основі формування якісного КПБ лежить механізм, що включає організаційний та економічний блоки.

З'ясовано, що організаційний блок – це сукупність підрозділів, що відповідають за розробку та реалізацію кредитної політики (стратегічний ієрархічний рівень управління), та підрозділів управління кредитним ризиком

та підрозділів, які безпосередньо здійснюють комплекс заходів щодо організації кредитної діяльності банку (тактичний ієрархічний рівень управління).

Економічний блок механізму запропоновано визначати як сукупність послідовних ітерацій, реалізованих організаційним блоком шляхом запровадження управлінських впливів, з метою досягнення цілей кредитної політики та управління кредитною діяльністю зі збалансування ефективності та рівня кредитного ризику. Він базується на формуванні системи лімітів кредитування відповідно до цілей, встановлених кредитною політикою банку, що виконує функцію управління кредитними ризиками. Наступна ітерація передбачає відбір кредитів для включення в КПБ, що полягає в оцінці кредитоспроможності позичальників, а також в аналізі забезпечення шляхом оцінки його достатності та ліквідності. Завершальною ітерацією виступає аналіз та оперативне управління КПБ, що передбачає поточний моніторинг його стану та виявлення відхилень від кредитної політики.

3. На проведеного дослідження в роботі зроблено висновок про те, що для досягнення найкращих фінансових показників у галузі кредитування банкам необхідно здійснювати стратегічне управління цією сукупністю активів на всіх етапах її життєдіяльності, а саме: при плануванні, формуванні та обслуговуванні його КПБ.

4. Організаційний блок механізму формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК» включає всі необхідні стратегічні (наглядову раду та комітет з управління ризиками наглядової ради; правління, кредитну раду та кредитний комітет; кредитні комісії) та тактичні (кредитні бізнес-підрозділи та підрозділи підтримки кредитного процесу) підрозділи, а також підрозділи з управління ризиками, визначені його стратегією з управління ризиками.

5. Економічний механізм формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК» ми визначили як ефективний та такий, що повною мірою відповідає наявним умовам функціонування банку. У розробленій банком кредитній політиці чітко визначені всі необхідні елементи: цілі та завдання

реалізації; принципи, на яких вона формується; основні механізми її реалізації та контролю. Відповідно до теоретичних концепцій, в банку визначено показники ризик-апетиту до кредитного ризику та розроблена система кредитних лімітів. Відповідно до внутрішньої нормативної бази здійснюється відбір позичальників, а також аналіз та оперативне управління КПБ, що передбачає поточний моніторинг його стану та виявлення відхилень від кредитної політики.

Якість формування кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК» підтверджується результатами його аналізу – високими показниками доходності при контрольованій частці недіючих кредитів, які достатньою мірою покрити сформованими резервами та капіталом банку.

б. У роботі розроблено методичний підхід, застосування якого передбачає визначення можливості банку реалізувати розроблену ним кредитну політику з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alktrani S. H. M. Impact of Concentration and Diversity of Loan Portfolio on The Bank Equity Return: A Cross Country Analysis. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*. 2021. №12(7). P. 1950-1962.
2. Dang V. D. Exploring the asymmetric effects of loan portfolio diversification on bank profitability. *The Journal of Economic Asymmetries*. 2022. № 26, e00250.
3. Glushchenko Y. A. Шляхи оптимізації кредитної політики як запорука фінансової безпеки банку. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2022. № 2. P.111-118.
4. Huynh J., Dang V. D. Loan portfolio diversification and bank returns: Do business models and market power matter?. *Cogent Economics & Finance*. 2021. № 9(1). 1891709.
5. Mačerinskiene I., Ivaškevičiūtė L. The evaluation model of a commercial bank loan portfolio. *Journal of Business Economics and Management*. 2008. №9(4). P. 269-277.
6. Mileris R. Macroeconomic determinants of loan portfolio credit risk in banks. *Engineering Economics*. 2012. № 23 (5). P. 496-504.
7. Saunders A., Allen L. Credit risk management in and out of the financial crisis: new approaches to value at risk and other paradigms. John Wiley & Sons. 2010. 320 p.
8. Thiong O., Kiama P. Effect of loan portfolio growth on financial performance of commercial banks in Kenya (Doctoral dissertation). 2008. 241 p.
9. Азарова В. А., Олехнович Л. В. Управление кредитным портфелем коммерческих банков в современных условиях. *Креативний простір*. 2021. № 5. С. 32-33.

10. Антипенко Н. В., Охріменко В. В. Аналіз кредитного портфеля комерційних банків України у сучасних умовах. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 12(1). С. 5-8.
11. Батракова Л. Г. Аналіз процентної політики комерційного банку: навч. посіб. М. : Логос, 2002. 573 с.
12. Белікова Т. В., Пушкіна М. С. Методи аналізу якості кредитного портфеля банку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4(1). С. 35-40.
13. Бидюк П.И., Гасанов А.С., Подладчиков В.Н. Прогнозирование значений параметров динамических систем с помощью адаптивного фильтра Калмана. *Кибернетика и системный анализ*. 2001. № 4. С. 21-33.
14. Бондаренко Л. Поняття кредитного портфеля комерційного банку і критерії його конкурентоспроможності. *Вісник Національного Банку України*. 2008. № 3. С. 31-33.
15. Бондаренко А. Ф., Моїсеєнко М. А., Гордієнко В. П., Дутченко О. О. Оцінка кредитоспроможності позичальника комерційного банку. *Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка*. 2019. № 4. С. 93-100.
16. Бровко Л. І., Сорока Ю. В., Бровко Є. І. Аналіз кредитного портфеля комерційних банків України в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 85-89.
17. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. *Галицький економічний вісник*. 2010. №2(27). С.157-163.
18. Бугель Ю. В. Управління кредитним портфелем комерційного банку в ринкових умовах господарювання: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 253 с.
19. Верхуша Н.П. Механізм управління кредитним ризиком банку : дис. на здобуття. наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08. Суми, 2012. 234 с.

20. Гаряга Л. О. Управління кредитним портфелем у контексті реформування банківської системи України. *Ефективна економіка*. 2016. № 10.
21. Герасименко І. О. Моль Я. А. Основні підходи та принципи управління кредитним портфелем банку. *Економіка, облік, менеджмент та право в умовах глобалізації*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 20 липня 2021 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2021. С. 30-32.
22. Голуб В. М. Управління кредитним портфелем комерційного банку. Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01. К., 2004. 19 с.
23. Гуцал І. С. Дієвість кредитного механізму в економіці України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : 08.04.01. Київ, 2004. 31 с.
24. Д'яконова І. І. Удосконалення банківських операцій і попередження ризиків як умова зміцнення банківської системи України : Монографія. Суми : Університетська книга, 2007. 88 с.
25. Дем'яненко І. В., Бандура Ю. В. Роль НБУ в формуванні кредитного портфеля комерційного банку. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_2_27.
26. Дзюблюк О.В., Прийдун Л.М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. 295 с.
27. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи). *Кабінет Міністрів України*. <https://mof.gov.ua/storage/files/20200814%20SOB%20Strategy.pdf>.
28. Затворницький К. С. Управління ризиками кредитного портфеля банку: теорія і практика. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. № 1. С. 70-77.
29. Коптюх О. Г. Вплив рефінансування на кредитний портфель банків: теоретичні аспекти та моделювання. *Бізнес Інформ*. 2017. № 5. С. 190-195.

30. Кочетигова Т.В., Лелюк М. Е. Оцінка ризику кредитного портфеля банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 722-725.
31. Кредитний менеджмент у банку : підручник / [С. М. Аржевітін, Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко та ін.] ; за заг. ред. С. М. Аржевітіна та Т. П. Остапишин. Київ : КНЕУ, 2017. 499 с.
32. Куліш Г.П., Кот М. А. Управління кредитним портфелем банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 18. С. 463-467.
33. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посібник. К. : Знання, 2015. 215 с.
34. Лінтур І., Ковач С. Напрямки дослідження ризиковості кредитних операцій в банківському бізнесі. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. С.112-115.
35. Макаренко Ю. П., Самойлова Д. О. Теоретичні аспекти управління кредитним портфелем банківської установи. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 87-91.
36. Макаренко Ю. П., Шевченко А. В. Аналіз управління кредитним портфелем комерційного банку на прикладі АТ «ОТП банк». *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 24-29.
37. Маркович Т. Г. Теоретико-методологічні підходи до трансформації діючої методики оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників комерційних банків. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2019. № 1. С. 224-236.
38. Мостовенко Н. А., Коробчук Т. І. Кредитний менеджмент: Навчальний посібник, Луцьк : ВолиньполіграфТМ, 2016. 280 с.
39. Овчелупова О. М. Оцінка кредитоспроможності позичальників комерційного банку: напрямки підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2020. № 3. С. 106-114.

40. Огляд банківського сектору, Травень 2022 року. *Національний банк України*. 2022.
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-05.pdf?v=4
41. Опитування про системні ризики фінансового сектору, травень 2022 року. *Національний банк України*. 2022.
<https://bank.gov.ua/ua/news/all/opituvannya-pro-sistemni-riziki-finansovogo-sektoru-traven-2022-roku/>
42. Основні показники діяльності банків України. *Національний банк України*. 2022. http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm.
43. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка. М. : ДИС, 1997. 356 с.
44. Пашков А.М. Оцінка якості кредитного портфеля. *Гроші і кредит*. 1997. № 5. С. 29-30.
45. Питер С. Роуз. Банковский менеджмент. М.: Дело Лтд, 1995. 743 с.
46. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64. *Національний банк України*.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>.
47. Прийдун Л.М. Управління кредитним ризиком банку і ефективність банківської діяльності: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 202 с.
48. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: Підруч. К.: КНЕУ, 2004. 468 с.
49. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. *Верховна рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/ed20220417#Text>.
50. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Положення, затверджене постановою

правління НБУ від 30.06.2016 № 351. *Верховна рада України*.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n18>.

51. Про Наглядову раду АБ «УКРГАЗБАНК». Київ. *АБ «УКРГАЗБАНК»*. 2022. https://www.ukrgasbank.com/upload/file/poloj_nr.pdf

52. Про Правління АБ «УКРГАЗБАНК». Київ. *АБ «УКРГАЗБАНК»*. 2022. https://www.ukrgasbank.com/upload/file/polozhennya_pro_pr.pdf

53. Радова Н. В., Гаркуша Ю. О. Методи та інструменти управління кредитним ризиком у банках. *Фінансова-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 3. С. 64-71.

54. Річна інформація емітента цінних паперів за 2020 рік. АБ «УКРГАЗБАНК». https://www.ukrgasbank.com/upload/file/richna_info_emitenta_2020.pdf.

55. Романів І. Аналіз стану кредитного портфеля банків України в умовах пандемії COVID-19. *Проблеми розвитку фінансово-кредитної системи: збірник тез*. 2021. С. 113.

56. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг. М.: Альбина Паблицер, 2019. 719 с.

57. Сирчин О. Л. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 1. С. 153-160.

58. Соловей Н. В., Скрипниченко І. О. Проблеми якісної оцінки кредитного портфелю комерційного банку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 1(2). С. 15-19.

59. Степаненко К. Р. Особливості формування кредитного портфеля банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Випуск 7, частина 3. С. 111-114.

60. Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_3_29.

61. Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 3.

62. Стрес-тестування банків України. *Національний банк України*. 2021. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Stress_Test_Results_2021.pdf?v=4.